

NORDENS VÄLFÄRDSCENTER

MAGASIN | 2014

KRÖNIKA AV

**SUSANNA
ALAKOSKI**

**NORDEN –
EN POTENTIELL
STORMAKT**

**VÅGAR VI ÅLDRA
I NORDEN?**

norden

Nordens Velfärdscenter

Innhold

UTGITT AV NORDENS VÅLFÄRDSCENTER

www.nordicwelfare.org

April 2014

REDAKTØR

Lasse Winther Wehner

Nino Simic

REDAKTION

Helena Lagercrantz

ANSVARLIG UTGIVER:

Ewa Persson Göransson

ISBN: 978-87-7919-099-3

Opplag: 700

Grafisk design: Millimeterpress

Forsidefoto: Shutterstock

Trykk: Grøndals Tryck AB - Allduplo

Offsettrykkeri AB

NORDENS VÅLFÄRDSCENTER SVERIGE

Box 22028

104 22 Stockholm

Sverige

Besöksadress:

Hantverkargatan 29

Tel: +46 8 545 536 00

info@nordicwelfare.org

NORDENS VÅLFÄRDSCENTER FINLAND

Topeliusgatan 41 a A

FI-00250 Helsingfors

Telefon: +358 (0)20 7410 880

helsingfors@nordicwelfare.org

NORDENS VÅLFÄRDSCENTER DANMARK

Slotsgade 8

DK-9330 Dronninglund

Danmark

Tel: +45 96 47 16 00

nvcdk@nordicwelfare.org

Innhold.....	2
Inledning, Ewa Persson Göransson	3
Norden – en potensiell stormakt.....	4
Vågar vi åldras i Norden?	7
Nordens Valfärdscenter står sterkt i nordiskt samarbeide	12
Hashpolitikens dilemma.....	14
Med blick for unga – Psykisk ohälsa i fokus for nytt projekt	16
Krönika av Susanna Alakoski.....	18
Malmökommissionen inspirerer till förändring.....	22
Nordens Internationale Velfærdscenter	24
Nya funktionshinderrådet ska bidra till hållbar välfärd	26
Nordborna vill ha en mer restriktiv alkoholpolitik.....	28
Velfærdsteknologi med fokus på hverdagen – Fra projekt til praksis.....	32
En bank full av nordiske erfaringer	35
E-lärande stødjer äldrevoården	36
Den amerikanske drømmen är nordisk	38
Nordens Valfärdscenters arbeide.....	42
Ett axplock av vad som skedde under 2013.....	44
Något av vad som sker under 2014.....	46
Publikationer	48
Anställda – Nordens Valfärdscenter.....	50

Nordens Välfärdscenters uppdrag är att stärka och utveckla den nordiska välfärdsmodellen.

Läs gärna en gång till, smaka på orden.

Det är faktiskt ett hisnande perspektiv i en värld som nyligen genomlidit en svår finanskris och som med nöd och näppe tycks ha undkommit en ännu värre ekonomisk katastrof. I denna ogästvänliga miljö ser de nordiska länderna ut att än en gång ha klarat sig förhållandevis bra, förvisso tilltufsade och med problem att ta itu med, men utan de djupa konflikter som andra länder måste försöka lösa upp. Den nordiska modellen har en säregen förmåga att anpassa sig till krav som den globala ekonomin ställer och ändå försvara välfärdssamhället.

Därför är det inte underligt att omväldens nyfikna blickar, efter ett par decenniers svalare intresse, åter vänds mot Norden i sökandet efter generella lösningar som kan tillämpas i andra länder.

Mot bakgrund av den internationellt starka ställningen för Norden är det därför extra utmanande att arbeta på en institution som av de nordiska regeringarna har fått ansvaret att driva på den nordiska välfärdsmodellens utveckling på det sociala området. Det innebär att det vi gör på Nordens Välfärdscenter kan bidra till att påverka människors vardagsliv långt utanför de nordiska ländernas gränser.

Gunnar Wetterberg, den svenske historikern, författaren och samhällsdebattören, menar i sin artikel att de nordiska länderna borde bilda en förbundsstat. Det nya landet skulle bli en internationell ekonomisk stormakt och mindre sårbart för händelser i omvärlden. Nordens inflytande kunde bli betydande, inte enbart tack vare en intressant samhällsmodell, utan även på grund av dess reella storhet.

Så långt det globala perspektivet.

En titt i närbild visar flera långsiktiga utmaningar som kräver att den nordiska modellen förblir dynamisk och anpassningsbar.

- Det ökande antalet äldre är exempel på ett nytt slags utmaning där färre människor i arbetsför ålder ska bidra till försörjningen av flera som står utanför arbetsmarknaden.
- Den växande insikten om att barnfattigdom inte bara är enstaka företeelser utan ett strukturellt problem som ställer krav på att samhället finner lösningar.

Magasinet som du läser ger en bild av Nordens Välfärdscenters arbete inom välfärdsområdet. Här finns såväl allmänna resonemang som konkreta goda exempel. De flesta artiklarna är tagna ur våra publikationer som kan beställas eller laddas ner gratis. Jag hoppas att du har blivit nyfiken på vårt arbete!

Ewa Persson Göransson
Direktör, Nordens Välfärdscenter

Norden

– en potentiell stormakt

I internationella sammanhang berömmar sig de nordiska länderna av sitt fredliga och framgångsrika samarbete. Men man kan lika gärna vända på bilden.

TEKST: Gunnar Wetterberg

FOTO: Magnus Fröderberg – norden.org

På andra håll i Europa har liknande områden med gemensam kultur och språk för länge sedan bildat länder och stater: England och Frankrike under tidig medeltid, Spanien på 1400-talet, Storbritannien på 1600-talet samt Tyskland och Italien på 1800-talet. Det är bara de fem nordiska länderna som envisats med att hålla sig vart och ett för sig.

Till en del beror det på att Danmark/Norge och Sverige/Finland länge var så jämnstarka att inget rike lyckades lägga under sig det andra, till

en del på att stormakterna lade hinder i vägen. Ingen ville se ett enat Norden vid Östersjön – Hansan under unionstiden, England och Nederländerna på 1600-talet, Ryssland och Tyskland på 1800-talet samt USA och Sovjetunionen efter andra världskriget.

Men nu lämnar stormakterna Norden i fred. För första gången på 600 år skulle länderna kunna diskutera frågan i lugn och ro. Det var det jag försökte göra i ett par artiklar i Dagens Nyheter häromåret (www.dn.se/debatt/de-fem-nordiska-landerna-bor-ga-ihop-i-en-ny-union-1.982761 och www.dn.se/debatt/historisk-mojlighet-att-skapa-en-ny-nordisk-union-1.1013086) och som

jag sedan fick utveckla i Nordiska Rådets årsbok 2010.

Ekonomiska och utrikespolitiska skäl

Redan Grundtvig på 1800-talet och den isländske författaren Gunnar Gunnarsson på 1920-talet argumenterade för att länderna skulle gå samman. Under andra världskriget hade unionstanken starka förespråkare lite varstans. Nordismen har sedan 1800-talet burits av starka kulturella och idealistiska stämningar, men i dag menar jag att det tillkommer starka ekonomiska och utrikespolitiska skäl.

Det började med en sifferlek. Jag räknade samman ländernas BNP och invånarantal. Resultatet var förbluffande. Förbundsstaten Norden skulle i dag ha drygt 25 miljoner invånare och en BNP på omkring 1 600 miljarder dollar, i samma härad som Spanien och Kanada, en av världens 10-12 största ekonomier.

Det öppnar två viktiga perspektiv

I och med finanskrisen har det internationella samarbetet fått kraftigt ökad betydelse. När Bretton Woods-systemet havererade i början av 1970-talet satte avregleringarna in, och de internationella organisationerna förlorade alltmer av sin roll. De senaste åren har man emellertid insett att finansmarknaderna inte klarar sig utan internationell reglering. Problemet är att FN, WTO, IMF/IBRD och t.o.m. OECD under tiden har blivit alltför otympliga för att kunna nå resultat i svåra och stora förhandlingar. Lösningen har blivit G20, som drar upp de stora linjerna och sedan låter de traditionella organisationerna verkställa dem. Antagligen är inte detta övergående: när klimatfrågan ska lösas är behovet av liknande mekanismer minst lika stort.

Problemet är att G20 ställer de nordiska länderna vid sidan av. Det förlorar både Norden och världen på. De nordiska länderna är mer frihandelsvänliga än någon G20-medlem, de har också varit beredda att göra mer på miljöområdet. Genom att vara splittrade berövar de sina ståndpunkter deras talan i de viktigaste organen. Som förbundsstat vore Norden en självklar och konstruktiv deltagare.

Men det handlar också om de nordiska ländernas egna ekonomier, och därmed deras välfärd. En sammanhållen ekonomi med 25 miljoner invånare är långt mer slagkraftig och fruktbar än fem ekonomier på 10+5+5+5+0,5 miljoner invånare. Med mer gemensam lagstiftning, med en aktiv gemensam arbetsmarknad och med en sammanhållen forskningspolitik skulle Nor-

dens tillväxtpotential bli påtagligt större än med dagens splittring.

En förbundsstat

Förbundsstaten Norden vore mindre ekonomiskt sårbar än de fem länderna var för sig. De små länderna är starkt beroende av enskilda varor, branscher och/eller marknader, men konjunktursvängningarna blir mindre om man ser till Norden som helhet. Förbundsstaten skulle bli ett USA i miniatyr. Ju mer hemma vi känner oss i varandras länder, desto mer effektivt kan medborgarna parera konjunkturerna genom att flytta dit arbetskraften behövs.

Kommer det någonsin att bli så? När jag fick frågan efter den första artikeln svarade jag: fem procents chans, år 2030. Sedan visade det sig att drygt 40 procent (i alla de fem länderna, i alla åldrar) tyckte det var en god eller ganska god idé, så jag har reviderat upp sannolikheten till åtta procent.

De senaste årtiondena har det politiska och massmediala intresset för det nordiska samarbetet gradvis klingat av. Under 1950- och 1960-talet levde samarbetet på hoppet om fredens Norden, som inspirerade en hel generation politiker under andra världskriget. Sedan började uppgivenheten bre ut sig, när samarbetet misslyckats med 1940-talets försvarsförbund, 1950-talets tull-sänkningar och 1960-talets ekonomiska union. I 1980- och 1990-talets EU-debatter blev Norden nejalternativet, och därmed åtskilligt solkat i ögonen på dem som ville vara »moderna«.

Många företag jobbar nordiskt

Paradoxalt nog har verkligheten gått åt rakt motsatt håll. När politiken sackar efter tar företagen och människorna över. Då den politiska nordismen stod i sitt flor fanns det inte mycket mer än SAS som motsvarighet i affärsvärlden. I dag är stora delar av bank- och försäkringsbranschen nordisk, liksom skogen och energin. Multinationella företag etablerar sig i allt större utsträckning nordiskt, inte danskt eller norskt eller finskt eller svenskt.

Sak samma med medborgarna. På Kastrup är det lika vanligt med svenska som danska på andra sidan disken, i Oslo lär var tionde Arbetande vara svensk. Norge har blivit ungdomens nya Amerika, men också en snabbare – och mer lönsam – karriär för många akademiker med spetskompetens.

Den gemensamma arbetsmarknaden 2.0

Men möjligheten till ett enat Norden ökar, ju mer vi gör av den. Och då tror jag det finns ett

projekt som går utanpå allt annat. Det vore Den gemensamma arbetsmarknaden 2.0. Eftersom den nordiska välfärden vilar tungt på arbetslinjen skulle en bättre arbetsmarknad betyda mycket för det civiliserade samhällets framtid.

Då finns det två stora nordiska genombrott att vårda och dra lärdom av.

Det första stora genombrottet var den gemensamma lagstiftningen. Redan 1861 kom Sverige och Danmark överens om verkställighet och delgivning av domar i civilsaker. Den 7 maj 1880 antog de tre skandinaviska ländernas lagstiftande församlingar på samma dag en gemensam växellag, den första samfälliga skandinaviska lagen. Under 1880- och 1890-talen kom en rad gemensamma lagar. Regeringarna tillsatte nordiska kommissioner för civilrätt och för familjerätt. Tack vare samarbetet blev den gemensamma nordiska äktenskapslagstiftningen mer framsynt än på andra håll. Det var ett viktigt steg mot kvinnans frigörelse, mot den jämställda välfärd, som idag är ett viktigt nordiskt särdrag i världen.

Den andra milstolpen var den gemensamma arbetsmarknaden. För sextio år sedan kom länderna överens om den gemensamma nordiska arbetsmarknaden, som idag tar allt fler svenskar till grannländerna. Under rekordårens överhettning var det invandringen från Finland som höll igång de stora svenska verkstadsföretagen, och som betalade det som då blev den svenska modellen, från generösa socialförsäkringar till utbyggd sjukvård och en gradvis humaniserad socialtjänst.

Nu är det dags att gå vidare på den inslagna vägen. Gränsgångarnas problem med skatter och socialförsäkringar har visat på den gemensamma arbetsmarknadens begränsningar. Svårigheterna hämmar rörligheten och innebär att den gemensamma arbetsmarknaden bara kommit halvvägs, om ens det. Skillnaderna i de offentliga systemen fortplantas in i de avtal som parterna i vardera landet sluter, och gör skillnaderna än mer svåröverskådliga för dem som funderar på jobb hos

grannen. Att dela sin tid mellan olika länder kan bli en mardröm.

När gränshindersarbetet gett sig på de skavande ytorna har man förväxlat symptomen med grundorsakerna. I stället borde vi börja från början. Den mest meningsfulla nordismen vore att väcka lagstiftningssamarbetet till liv på nytt. Rådet borde uppmana regeringarna att ta itu med de lagstiftningskomplex som idag gör det svårare att byta mellan länderna. Genom att införa en gemensam arbetsrätt, harmonisera reglerna i socialförsäkringarna och samordna beskattningen av arbete skulle de nordiska länderna kunna göra en insats där samarbetet skulle göra avtryck i och förbättra många medborgares vardag och framtidsutsikter.

Det är också en uppgift som ingen annan kommer att hjälpa oss med. Ända sedan Finland och Sverige gick med i EU (och Norge och Island i EES, som i princip ställer samma krav) har all juridisk kraft lagts på den europeiska lagstiftningen. Den europeiska harmoniseringen har bidragit till att närma de nordiska länderna till varandra, men när det gäller den lagstiftning som kan fördjupa den gemensamma nordiska arbetsmarknaden kommer EU inte att ha mycket att erbjuda. Det kommer att ta ett par generationer innan det är realistiskt att tro på en gemensam europeisk arbetsrätt, för att inte tala om skatter och socialförsäkringar. Skillnaderna i värderingar och samhällsstrukturer mellan de 28 EU-medlemmarna är för stora för att samordningen ska vara möjlig. I Norden, däremot, finns samordningen inom räckhåll, och därmed en kraftfull potential för ekonomierna, företagen och medborgarna.

Det är dags för Nordiska rådet att ta tag i Den gemensamma arbetsmarknaden 2.0! •

»Förbundsstaten Norden skulle i dag ha drygt 25 miljoner invånare och en BNP på omkring 1 600 miljarder dollar, i samma härad som Spanien och Kanada, en av världens 10–12 största ekonomier.«

Vågar vi åldras i Norden?

Mycket av äldreomsorgen är bra i de nordiska länderna. Men flera utmaningar väntar – allt från ökat självbestämmande till bättre förebyggande omsorg. Så kan svaren från två nordiska ministrar ansvariga för äldreomsorg sammanfattas. Det är Maria Larsson från Sverige och Susanna Huovinen från Finland som ger sin bild av dagens och morgondagens äldreomsorg.

TEKST: Anna Danielsson Öberg och Bengt Rolfer,
redigeret af Lasse Winther Wehner

De två ministrarna är bekymrade över hur den framtida äldreomsorgen ska klara att behålla en hög kvalitet när de äldre blir fler. Inte oväntat anser ministrarna dock att den nordiska äldre vården klarar sig väl i en internationell jämförelse.

Maria Larsson hänvisar till att OECD i en rapport utnämner Sverige, Danmark, Norge och Finland till de länder som tillsammans med Nederländerna satsar mest på äldreomsorg. I samma rapport konstateras att Island, Norge, Sverige och Danmark är de länder som har lägst andel personer 75 år eller äldre som har svårt att klara sina dagliga aktiviteter.

– Det kan tolkas som om de äldre som har behov faktiskt får hjälp i stor utsträckning i de här länderna, säger Maria Larsson, kristdemokrat och Barn- och äldreminister i Sverige.

Skandinavisk välfärd kännetecknas generellt av principen att alla ska ha samma tillgång till tjänster och förmåner. Den likartade inriktningen är viktig som en gemensam grund, anser Susanna Huovinen, socialdemokrat och socialminister i Finland.

– Vi har alla ett liknande servicesystem och många av problemställningarna känner vi igen, säger hon.

Extrapengar till kommunerna i Finland

I Finland har äldreomsorgsfrågan i flera år varit aktuell i parlamentet. En ny äldreomsorgslag har diskuterats och efter många kompromisser blev regeringspartierna överens. Syftet med lagen är att förbättra för de äldre, men också att underlätta för kommunerna som är ansvariga för äldreomsorgen. Samtidigt har en nationell kvalitetsrekommendation införts, berättar Susanna Huovinen.

– Bland mycket annat hoppas jag att lagen innebär tidig rehabilitering och att sektorsövergripande åtgärder införs i kommunerna på ett mer systematiskt sätt än tidigare, säger Susanna Huovinen.

Extrapengar är också anslagna till kommunerna för att leva upp till rekommendationerna i lagen.

Sverige har också arbetat med att utveckla äldreomsorgen under senare år, påpekar Maria Larsson. Nöjdhetsgraden är hög, 88 procent är till exempel nöjda eller mycket nöjda med sin hemtjänst.

– De äldres självbestämmande har också ökat. Sverige satsar mest av alla OECD-länder

på äldreomsorgen i dagsläget och vi har högst personaltäthet, säger hon.

En åldrande befolkning

Finland är ett av de europeiska länder som har snabbast åldrande befolkning.

– Det som händer i Finland kan beskrivas som en pensionerings-boom. Det är givetvis positivt att livslängden ökar och att funktionslängden förbättras. Men det finns orosmoment, säger Susanna Houvinen.

Utvecklingen pekar mot att andelen personer i de äldre åldersklasserna ökar och det i sig leder till att vårdbehovet ökar – samtidigt som personer i arbetsför ålder minskar.

– Det innebär att kostnaderna för äldreomsorg och hälsovård kommer att stiga, säger hon.

Enligt Maria Larsson finns det många sätt att hitta lösningar på den situation som väntar. Bättre hjälpmedel och kvalitet på vården är ett par exempel. Men det går också att skapa ekonomiskt utrymme genom effektiviseringsvinster.

– Det går att förbättra de äldres hälsa ytterligare, skapa bättre tillgänglighet och tillgång till fler och bättre hjälpmedel. Dessutom går det att öka antalet arbetade timmar i samhället. Sammantaget leder det till en effektivisering som motsvarar 0,7 procent per år, säger hon.

Susanna Huovinen påpekar att det är viktigt att politiken förmår göra flera saker samtidigt.

– Utmaningarna är att få pengarna att räcka till för det ökade vårdbehovet och att kunna utveckla ett servicesystem med högklassig ser-

Maria Larsson,
Barn- och
äldreminister i
Sverige

vice som motsvarar människors behov och önskemål, säger hon.

Ökande skillnader

I Finland ökar skillnaderna i upplevd hälsa och välfärd mellan personer med olika inkomst och utbildningsbakgrund. Det visar sig också att alkoholförtäringen ökar hos äldre, samtidigt som de motionerar mindre. Dessutom visar prognoser att vårdbehoven för de riktigt gamla beräknas öka.

– Personer med minnessjukdom fördubblas till exempel de kommande åren, säger Susanna Huovinen.

Därför är preventiva satsningar viktiga, konstaterar hon – något Maria Larsson håller med om. Maria Larsson tycker också det är viktigt att involvera de anhöriga, de är en förutsättning för hembaserad vård och omsorg.

Brådskande

Ska hon välja något som brådskar mer än annat så är det att stärka vården för äldre med många sjukdomar. Det är också viktigt att se till att äldre i alla Sveriges kommuner får välja utförare.

Susanna Huovinen anser att ledarskapsfrågorna är viktiga för att förbättra kvaliteten. En annan viktig kvalitetsfråga är att säkerställa att alla får samma vård.

– Det gäller till exempel vård till olika minoritetsgrupper. Det är ingen självklarhet att man tar hänsyn till människors språk och kultur inom vården, säger hon.

Har allt att tjäna på samarbete

Nordiskt samarbete är viktigt anser ministrarna. De nordiska länderna är små och har allt att tjäna på ett samarbete, säger Susanna Huovinen. Hon föreslår studiebesök mellan länderna som ett sätt att lära mer och att förmedla goda exempel till varandra. Maria Larsson tar upp gemensam forskning och teknikutveckling som områden där utvecklingen går fort och länderna kan lära av varandra.

*Susanna Huovinen,
Omsorgs-
minister i
Finland*

Egna önskningar

Ministrarna fick också en fråga om sin egen ålderdom. Vad är tankarna inför den egna ålderdomen?

Maria Larsson: – Jag hoppas kunna ha ett aktivt åldrande såväl fysiskt som socialt. Jag vill gärna arbeta länge om hälsan tillåter. En tanke som jag delar med några vänner är att vi tillsammans skulle ordna ett kollektivt boende för att bistå varandra, men också ha god livskvalitet och mycket roligt.

Susanna Huovinen: – Jag önskar att det finns högklassig service att tillgå när jag behöver det och att mina åsikter beaktas. Jag hoppas att jag får vara frisk och kunna åldras med värdighet. •

FOTO: DENNY LORENTZEN

Reykjavik

Nuuk

Tórshavn

NVCs Norden-turné 2014

TEXT: Helena Lagercrantz

I fjol reste vi runt i Norden och berättade om vårt arbete kring ungdomsarbetslöshet, mediebilder av personer med funktionsnedsättning och tidigt stöd till barnfamiljer. Vi besökte alla nordiska huvudstäder och de självstyrande områdena. Allt som allt arrangerade vi ett trettiotal seminarier som blev mycket uppskattade och välbesökta, drygt tvåtusen femhundra personer tog del av våra projektresultat och deltog i debatten.

Lyfta äldrefrågan

I år har vi valt att genomföra en liknande turné i höst på temat »Vågar vi åldras i Norden?«.

Äldrefrågor står högt på den politiska dagordningen i samtliga nordiska länder. Norden har de

piggaste 75-åringarna i världen, vi lever längre och vill ha bra vård, samtidigt som en allt mindre andel av befolkningen deltar i arbetslivet. Sammantaget gör det att våra länder är satta under hård press. Behöver resurserna till äldreomsorgen ökas eller finns det andra sätt att klara de stigande kostnaderna?

I flera av Nordens Valfärdscenters projekt diskuteras de här frågorna ur ett nordiskt perspektiv. Vi arbetar bland annat med hur man bäst mäter kvaliteten på vård och omsorg, vilka incitament som behövs för att äldre ska fortsätta arbeta längre upp i åren och hur välfärdsteknologi kan bidra till att man som äldre kan fortsätta bo kvar hemma, klara sig själv och vara delaktig i samhället. •

Hör av dig till oss

Om du vill veta mer om våra turnéplaner eller kanske tipsa om miljöer som du tycker vi borde besöka är du varmt välkommen att höra av dig till oss! Skicka ett mejl till info@nordicwelfare.org.

Vi ser fram emot att diskutera äldrefrågan med dig!

Oslo

Stockholm

Mariehamn

Helsingfors

København

Nordens Velfärdscenter står starkt i nor

Þór Þórarinnsson

– Jag upplever ett ökat intresse för nordiskt samarbete i alla nordiska länder. Det säger Þór Þórarinnsson, styrelseordförande för Nordens Velfärdscenter och seniorrådgivare vid Velfärdsministeriet i Island. Vi i Island ser samarbetet på det sociala området som mycket viktigt, vår social- och bostadsminister Eygló Harðardóttir är också nordisk samarbetsminister.

TEKST: Nino Simic

FOTO: Seppo Samuli

FOTO: LASSE WEHNER

diskt samarbete

Bevarandet av de nordiska välfärdssamhällena är en av fokuspunkterna för det isländska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet under 2014. Bland annat arbetar man för att skapa en så kallad nordisk välfärdsvakt, som ska följa utvecklingen i de nordiska länderna och bidra till rätt riktade åtgärder som stärker välfärdsstaten.

– Naturligt nog kan jag se det främst från Islands perspektiv och det är uppenbart att vi inte kan göra analyser av alla områden och undersöka alla aspekter av olika sociala insatser, på det sätt som andra större nordiska länder kan göra, säger Þór Þórarinnsson. Den nordiska nytan av samarbetet gör att vi inte behöver göra om andras misstag, inget land i Norden behöver uppfinna hjulet på nytt.

Turnén som Nordens Välfärdscenter genomförde under 2013 ser han som ett mycket bra exempel på effektiv spridning av institutionens resultat. Under turnén presenterades tre nyligen avslutade projekt, Kultur, media och synlighet, Tidiga insatser för sårbara familjer och Kunskapsbanken. Att just projektet Tidiga insatser presenterades kom mycket lägligt eftersom man i Island arbetade med de frågorna på nationell nivå.

– Hade konferensen hållits i Stockholm, hade kanske tre, fyra islänningar kunnat vara med, säger Þór Þórarinnsson. Nu var det fullt i konferenssalen och diskussionen i Island blev mycket mer dynamisk än den annars hade varit.

Även Nordens Välfärdscenters arbete med välfärdsteknologi kan få betydelse för den nationella politiken. Dennis Søndergaard, Nordens Välfärdscenters projektledare på området, är en av experterna som lämnar input till Islands framtida policy. Institutionen deltar även i det isländska ordförandeskapsprogrammets konferens om välfärdsteknologi sommaren 2014.

Þór Þórarinnsson är mycket positiv till Nordens Välfärdscenters framtida roll i Norden på det sociala området.

– I grund och botten blir Nordens Välfärdscenter den stora institution som blir kvar inom det nordiska samarbetet med fokus på välfärdsfrågor på social- och hälsoområdet. Om vi är specifika och maximalt målinriktade, är det en central position i Norden. •

◀ Vilket ansvar har medierna och politikerna för hur personer med funktionsnedsättning framställs i radio, tv och tidningar? Frågan är en av flera som debatterades vid NVCs Nordenturné 2013.

Kaaos Company framträder vid NVCs och Kulturkontakt Nords seminarium i Helsingfors. Gruppen består av dansare med och utan funktionsnedsättning, där alla rörelser är likvärdiga. Det som någon kan göra med hela kroppen kan någon annan göra med en ögonrörelse.

Hashpolitikken dilemma

Det er ulovligt at sælge og købe hash, men der er stor forskel på, hvordan politi og lovgivere håndhæver forbuddet over tid. Grundlæggende er der to overordnede måder at se spørgsmålet på. Er målet med samfundets kontrol med hash skadesreduktion eller forbrugsreduktion?

TEKST: Kim Møller, lektor i kriminologi ved Aalborg Universitet

FOTO: Benjamin Suomela

Skal vi som samfund fokusere politikken og politiets arbejde på at mindske de skader som brugerne af hash og samfundets øvrige borgere

oplever, eller skal vi fokusere på at mindske forbruget af hash først, og så herefter se de tilknyttede skader mindskes? De er to omstændigheder man skal forholde sig til.

For det første er der ideologiske holdninger til hvad der bør gøres for at begrænse forbruget af hash og den tilknyttede kriminalitet. Her har

politikere fra forskellige partier holdninger som afspejler deres syn på hvordan samfundet bør indrettes. Spørgsmålet er om det er vigtigst at borgerne har frihed til selv at bestemme hvad de vil gøre, for eksempel ryge hash, eller er det vigtigst at vi har et samfund som aktivt bekæmper kriminalitet og kriminelle?

Til dato er der endnu ingen politikere i nogen lande, der kan løse problemerne med hash. Uagtet hvor streng eller slap, lovgivningen er, findes der folk som køber og sælger hash alligevel. Man kan sige, at spørgsmålet udgør et dilemma, der findes ikke løsning, der findes kun udfald af mere eller mindre heldig karakter. Hvordan man så vurderer disse udfald, afhænger igen af ens politiske overbevisning. Nogen syntes at der u hensigtsmæssigt at folk bliver straffet for at

være i besiddelse af hash til eget forbrug, andre syntes at denne afskrækkende trussel er selve fundamentet i lovgivningen.

For det andet, er der den omstændighed at brugen af hash og den kriminalitet der følger med ændrer sig over tid. Der er ikke nogen simpel forklaring på hvorfor der er flere eller færre der bruger de forskellige rusmidler. For et stof som hash er det nærliggende at antage at mode og subkultur spiller ind. I 1970'erne var hash hippiernes stof, i 1990'erne blev det hiphoppernes. I samtlige Europæiske lande og i USA og Canada steg forbruget af hash ganske kraftigt op igennem 1990'erne, pludseligt var det blevet moderne igen, efter at have været usmart i 1980'erne.

En sådan stigning i udbredelsen ændrer vilkårene for politikken og politiets arbejde. Der er forskel på de overvejelser man skal gøre sig i forhold til skadesreduktion eller forbrugsreduktion afhængigt af hvor stort problemet er. I Danmark kom dette tydeligt til udtryk da markedet på Christiania voksede i takt med at populariteten af hash steg. Den danske hash kontrol politik overfor Christiania har traditionelt været præget af et fokus på skadesreduktion. Denne politik blev uholdbar efterhånden som det blev mere og mere tydeligt hvor mange penge sælgerne på Christiania tjente på hash.

I starten af 2000'erne blev den danske politik overfor køb og salg af hash derfor ændret. Visse kritikere har hævdet at dette skyldes en ændring i samfundets syn på kriminalitet og kriminelle, at vi er blevet mere strenge og straffende. Jeg argumenterer for at det i højere grad var et spørgsmål om at de oprindelige vilkår for politikken havde ændret sig. Problemet var blevet et andet i takt med at forbruget steg og det var nødvendigt at omformulere politikken til at afspejle den ny situation. •

Med blick

Psykisk ohälsa

De flesta unga i Norden mår bra och vi har aldrig någonsin haft så välutbildade och resursstarka unga som nu, men utvecklingen när det gäller ungas psykiska hälsa är oroväckande. Vissa grupper är särskilt utsatta.

TEKST: Lidija Kolouh-Söderlund, projektledare för Unga in i Norden
FOTO: Fredrik Sjögren

Att din sexuella läggning avviker från heteronormen kan räcka för att du ska tvingas utstå kränkande behandling och sexuella trakasserier på fritidsgården, i idrottsklubben eller på skolgården. Om du har någon form av funktionsnedsättning möter du inte bara vuxenvärldens fördomar om vad du klarar av för arbetsuppgifter eller inte. Du måste också kämpa dig genom en skola där du ska stöpas i en form du inte passar in i.

Nytt projekt sätter fokus på unga

Det är mot den bakgrunden som Nordens Velfärdscenter har påbörjat projektet Unga in i Norden som sätter fokus på unga mellan 16 och 29 år i Norden. Uppdraget kommer från Nordiska ministerrådet och pågår under tre år. Unga in i Norden bygger på resultat från en nordisk expertkonferens och en nordisk antologi om psykisk ohälsa och förtidspension bland unga som Nordens Velfärdscenter har genomfört och publicerat.

Projektet Unga in i Norden vill lyfta praktisknära forskning som kan bidra till kunskapsutveckling och konkretisera hur arbetet med unga kan utvecklas i praktiken. Vi kommer att lyfta bra verksamheter och projekt i Norden för att inspirera och konkretisera för beslutsfattare vad man ska investera i för att förbättra välfärden för Nordens unga. Det är av största vikt att belysa sambandet mellan ungas psykiska hälsosituation och deras situation i skolan och senare övergång till egen försörjning.

Välkommen att kontakta oss!

Om du känner till något projekt eller verksamhet som arbetar med att förebygga ungas psykiska ohälsa samt är väldigt bra på att få unga som riskerar utanförskap in i utbildning och arbete, kontakta gärna projektledaren: lidija.k-soderlund@nordicwelfare.org

Se gärna www.kunnskapsbanken.org där metoder och verksamheter som syftar att förhindra avhopp presenteras från alla nordiska länder.

för unga

i fokus för nytt projekt

Många riskerar permanent utanförskap

Idag vet vi att mellan 6 och 12 procent av unga mellan 16 och 24 år riskerar ett långvarigt utanförskap i Europa. Denna heterogena grupp kallas i EU sammanhang för NEET, Not in Education, Employment or Training. Unga som hamnar i NEET-statistiken har en sammansatt problematik, det kan handla om avbrutna gymnasiestudier, psykiatriska funktionsnedsättningar, läs- och skrivsvårigheter, depressioner, missbruk, problematiska och destruktiva hemförhållanden och mycket annat. I arbetet med unga som riskerar utanförskap krävs ofta individanpassade motivationsinsatser och tillgång till många metoder. Samtidigt som NEET-begreppet blir allt mer förekommande, har det också pågått en parallell utveckling av en ökande andel unga människor som beviljas förtidspension på grund av psykisk ohälsa.

Före min projektstart på Nordens Välfärdcenter arbetade jag som utredare på myndigheten Ungdomsstyrelsen där även Europeiska Socialfondens projekt Temagruppen Unga i arbetslivet har sitt kansli. I en rapport jag skrev för Temagruppen, »10 orsaker till avhopp«, frågade vi de främsta experterna, de unga själva, om orsakerna till avbrutna gymnasiestudier.

Mobbing orsak till skolavhopp

Den viktigaste slutsatsen är att en otrygg skolmiljö är starkt kopplad till risken att hoppa av gymnasiet. 379 unga delade med sig av sina erfarenheter och hela 46 procent av ungdomarna svarar att de hoppat av på grund av trakasserier och mobbing från jämnåriga eller personal i skolan. En flicka som fick sin adhd-diagnos först efter skolavhoppet berättar:

»I skolan hamnade jag ofta i situationer där jag kände mig missförstådd och lärarna brydde sig inte om att jag blev mobbad. Det hade hjälpt om

skolan haft mer fokus på anti-mobbing och om lärarna hade ansträngt sig för att plocka upp mig i tid så att det inte hann gå så långt som det gjorde.»

Svenska Skolverkets senaste siffror visar att var fjärde gymnasielev fortfarande inte hade avslutat sina studier fyra år efter att de börjat gymnasiet. En gymnasieutbildning är ingen garanti för ett jobb men den som saknar en gymnasieutbildning får ofta en mycket svag anknytning till arbetsmarknaden. Mellan 20 och 40 procent av de unga som påbörjat en gymnasieutbildning i Norden, genomför inte studierna inom normerad tid plus två år (OECD 2012).¹ Det är en stor andel unga och många av dem kommer att återfinnas inom NEET-kategorin under en kortare eller längre period. •

Unga in i Norden
PSYKISK HÄLSA • ARBETE • UTBILDNING

Temagruppen Unga i arbetslivet ska verka för att erfarenheter och kunskaper tas tillvara från projekt som arbetar med unga som varken studerar eller arbetar och som har finansiering från Europeiska Socialfonden.

Projektet Unga in i Norden kommer ha fokus på två övergripande tematiska områden som ska resultera i konkreta och kommunicerbara resultat och policyrekommendationer:

1. Fokus på psykisk ohälsa och förtidspensionering/sjukpension bland unga vuxna 20–29 år. En nordisk komparativ kunskapsfördjupning och presentation av goda exempel.
2. Unga 16–29 år som riskerar eller lider av psykisk ohälsa inom utbildningssektorn samt övergången från skola till arbetsliv. Fokus på orsaker, konsekvenser och presentation av goda exempel.

¹ För ytterligare fördjupning och diskussion kring talen, se www.kunnskapsbanken.org

Krönika av **Susanna Alakoski**

Allergiska barn har starka intresseföreningar och föräldragrupper som för deras talan. Som samlar in, alstrar kunskap. Påverkar barnens situation. Hundar bak i bussen, allergiska barn framme. Inga nötter i skolan. Samhället lyssnar, och agerar inkluderande. Barn i ekonomisk utsatthet har ingen intresseförening som för deras talan. Inga starka föräldragrupper. De är hänvisade till enskilda tjänstemän om och när de far illa. Vad innebär det att ha för lite pengar?

FOTO: Elisabeth Ohlson Wallin

Vad innebär det att ha för lite pengar?

Att inte kunna åka på skolresa, kanske du säger.

Att inte ha ordentliga vinterskor?

Att inte kunna åka på semester?

Du har fel, säger jag. Fattigdomen är betydligt mer komplex än så.

»Är det skillnad på att vara fattig nu och när du var liten?»

Frågan dyker upp på de flesta bibliotek.

»Jag vet inte«, svarar jag oftast, »men jag tror det.«

Mina minnen av att fattas är diffusa. Jag fattades alltid, allting fattades jag. Bristen en skuggbild. Jag lärde mig att gå hand i hand med den. Inte tilltala den. Det hjälpte mig att avveckla behoven. Jag var tacksam. Bristen gjorde mindre ont när den kändes som ett tillstånd. Så vad fattades jag? Jag visste inte, inte då. Inget ord som jag använder om mig själv idag, skulle jag använt om mig själv som barn. Om du hade frågat hur är det skulle jag svarat bra. Om du hade frågat fattas du något skulle jag svarat nej. Förståelsen har behövt många år. Begripligheten. Idag tror jag att jag förstår.

»Fattigdom är att inte ha talan, inflytande. Att inte tro på att man kan förändra sin situation. Det är att leva i armkrok med hopplösheten.«

Jag fattades det mesta. Tandkräm, kläder, resor, skor, cykel, gympakläder. Bristen handlade om att fattas bio, teater. Att inte våga öppna dörren till biblioteket. Vi bodde trångt, saknade möbler, husgeråd, mattor. Listan kan göras lång. Det är inte nödvändigt. Du förstår säkert. Men, i min barndom fanns inga tandlösa vuxna i omgivningen. Ingen som sörplade maten. Vi som flyttade in i miljonprogrammen flyttade in i nya fina lägenheter. Vi hade aldrig haft en bättre bostad. Vi älskade varenda kvadratmeter. Kackerlackor i väggarna, otänkbart. Och finländarna som alltså är Sveriges största invandrargrupp. Vi var välkomna, vi blev till och med uppvaktade, hämtade med bussar, och vi erbjöds både boende och jobb. Visserligen i baracker ibland, och skitjobb ofta, men ändå. Vi var välkomna. Ingen av mina barndomsvänner blev vräkt från sina bostäder. Ordet barnvräkningar existerade

inte. Skyddsnätet var finmaskigt. Hade jag varit barn idag så hade sannolikt min familj varit en vräkt familj på grund av skulder. Mina föräldrar hade förmodligen saknat tänder och socialkontoret hade förmodligen inte bekostat min träningslägerresa med simsällskapet. Jo, det är nog värre nu.

Jag ska försöka sammanfatta. Fattigdom är att inte ha talan, inflytande. Att inte tro på att man kan förändra sin situation. Det är att leva i armkrok med hopplösheten. Man är fattig, man jobbar för låg lön, man förblir fattig. Fattigdom är skam, psykiskt lidande. Den är våldet på gatorna, den är stölderna. Fattigdomen är desperationen, uppgivenheten, den är misslyckanden i skolan. Ofrihet. Fattigdomen hotar, den begår ibland mord. För barn som växer upp med den heter den otrygghet, vräkningshot. Fattiga barn utvecklas till förvaltare som tar ansvar för familjens dåliga ekonomi. De halkar efter, får känslomässiga bekymmer. Kan inte bjuda hem kompisar (skäms), blir mobbade (inte tillräckligt fina kläder, fattas viktiga symbolprylar), får svårt med vänskap (kan inte bjuda tillbaka när man själv blir bjuden). Ekonomiskt utsatta ungar utvecklas till små familjeekonomer som tar ansvar när det är tomt i kylan. Vi avstår, väntar, avveklar oss själva från kostsamma intressen. Fattiga ungar tiger om trånga skor, slutar ställa frågor om sina behov, de lever i en ständig längtan och en ständig brist. Fattigdom skapar drömlösa tillstånd. Drömlösa tillstånd är farliga för samhället. Min enda dröm som barn: Bort.

Ställer mig ofta frågan.

Vad är välfärd, om inte skyddsnät?

Det är känt. Sociala omständigheter har en generell betydelse för den psykiska hälsan. Fattigdom tär på människors värdighet och ger människor låg social status. Ofärdspänning som våld, brist på stöd och sämre skolprestationer är vanligare i socialt depraverade områden. Långvarig ekonomisk stress leder till nedstämdhet, bristande självkänsla. Ibland är symtomen inåtvända (självskadebeteenden). Ibland vänds de utåt.

Jag tror, att när skolor och bilar brinner, så är det hopplöshetens flammor vi ser. Fattigdomens vrål; desperation, panik. Vi måste lägga örat till och lyssna.

Gustav Jonsson beskrev det sociala arvet redan 1969: föräldrarna till buspojkar hade en missgynnad ställning som barn, var misslyckade som medborgare och var missträknade som

föräldrar. Familjer som aldrig blev insläppta i samhället. Idag benämner vi företeelsen »social exklusion«.

Vi är många som frågar oss.

Hur bygger vi ett socialt hållbart samhälle?
Vad får det kosta?

I Utvandrarerna från 1949 skriver Vilhelm Moberg:

»Fattiga och föräldralösa barn utackorderades på auktion av sockennämnden »på tjänliga ställen för möjligen bästa pris«.

Modern socialtjänst vilar på exakt samma tanke.

Sociala bekymmer ska lösas till minsta möjliga kostnad.

Det löser problemen lika lite nu som då.

Ett socialt hållbart samhälle kostar pengar. •

OKTOBER I FATTIGSVERIGE

Författaren Susanna Alakoski är född 1962 i Vasa, Finland, men uppvuxen i Ystad i Skåne. Hennes uppmärksammade debutroman Svinalängorna kom 2006, vann Augustpriset och har blivit både film och teaterföreställning. Hon har givit ut antologierna Tala om klass och Lyckliga slut och romanen Håpas du trifs bra i fengselset. År 2012 utkom Oktober i Fattigsverige där Alakoski försöker närma sig sin tonårstid.

»Jag går i mina egna fotspår för första gången igen. Biografin träder in i mitt liv nu, trots att det utspelar sig långt efter biografin. Biografin kliver in i stegen, osalig knuffar den undan det förträngda. Den bortförklarar inte. Den förklarar inte heller. Det är sant att jag vissa dagar ser de döda. Vi befinner oss då alltid i samma kök, i samma vardagsrum, hall, badrum. Det är alltid blod där. Eller nybakat bröd. Mamma är blåslagen. Eller så är hon det inte. Pappa befinner sig i ett av sina stadium. Vi har ett litet köksbord, fyra stolar och en pall. Det är jag som sitter på pallen. Vi levde i stora kast. Det var himmel eller helvete, det var himmeln i helvetet. Går det att skriva utan att såra, går det att minnas utan att såra någon annan.«

FOTO: SHUTTERSTOCK

Malmökommissionen inspirerar

2008 visade en folkhälsoenkät att klyftan i Malmö mellan dem med bästa hälsa och dem med sämsta var större än på 40 år. Trenden är internationell men Malmö bestämde sig för att försöka göra något åt det. Man beslutade att tillsätta en Kommission för ett socialt hållbart Malmö med uppdrag dels att ta fram vetenskapligt underlag när det gäller hälsoläget och de bakomliggande sociala faktorerna, dels lägga fram förslag på åtgärder.

TEKST: Nino Simic

FOTO: Jenny Leyman och Per Wilkens

Sven-Olof Isacsson, professor emeritus i socialmedicin.

– Vi bestämde oss för att ta tag i problemen från grunden, berättar Katrin Stjernfeldt Jammeh, socialdemokrat och kommunstyrelsens ordförande i Malmö. Vår resa började med att vi diskuterade, läste, sökte inspiration både i Sverige och utomlands.

WHO-rapporten »Closing the gap in a generation« blev en viktig inspirationskälla och följeslagare i diskussionerna. Rapporten, som sammanställdes under ledning av Sir Michael Marmot, professor i epidemiologi och folkhälsa vid University College i London, analyserar och slår fast de bakomliggande sociala faktorernas betydelse för ojämlik hälsa och lägger fram konkreta förslag som medlemsländerna kan genomföra. Budskapet i rapporten är tydligt: social orättvisa är en fråga om liv och död och omställningsarbetet tar minst en hel generation.

Sociala faktorer bakom ojämlikhet

Att uppdraget som Malmökommissionens ordförande gick till Sven-Olof Isacsson, professor emeritus i social-

medicin, var inte så konstigt. Sven-Olof Isacsson var i början på 1990-talet ansvarig för Folkhälsorapport för Malmö kommun där man gjorde en noggrann analys av Malmöbornas hälsa. Man hade god överblick över hur olika typer av sjukdomar fördelade sig över staden och deras relation till olika sociala faktorer, exempelvis ekonomi, sysselsättning och utbildningsnivå. Redan då visade data på enorma skillnader mellan olika stadsdelar bl.a. med upp till åtta års skillnad i medellivslängd.

– Det var fullständigt solklart redan då att man borde jobba systematiskt med att förändra bakomliggande sociala faktorer, säger Sven-Olof Isacsson, som även efter folkhälsorapporten har haft engagemang för Malmö.

Klar rågång mellan forskning och politik

När den nya Malmökommissionen sjösattes hade både Katrin Stjernfeldt Jammeh och Sven-Olof Isacsson en kristallklar inställning till rågången dem emellan:

Kommissionen skulle ta fram sina förslag helt oberoende av politikernas påverkan. Uppdraget var att ta fram vetenskapligt underlag som bas för hur hälsan ska kunna förbättras för alla Malmöbor, särskilt för de mest utsatta. Utifrån det

till förändring

materialet skulle kommissionen lägga fram konkreta och genomförbara förslag.

– I direktiven till kommissionens arbete tryckte vi dels på att förslagen skulle vara konkreta, dels att vi ägde frågorna så att vi verkligen skulle kunna genomföra förändringar, säger Katrin Stjernfeldt Jammeh.

Kommissionärerna var en blandning av forskare och praktiker med unika kunskaper om Malmö.

Kommissionens slutrapport är bara början

Arbetet resulterade i 30-talet underlagsrapporter och ett stort antal förslag som strukturerades inom sex områden: Barn och ungas vardagsvillkor, Boendemiljö och stadsplanering, Utbildning, Inkomst och arbete, Hälso- och sjukvård samt Förändrade processer för en socialt hållbar utveckling.

Men det är inte bara slutresultatet som motiverar allt arbete som lades ner – även vägen till slutresultatet var mödan värd.

– Många människor deltog i arbetet, det väckte en bred debatt i Malmö och frivilliga och ideella organisationer var viktiga för slutresultatet, säger Katrin Stjernfeldt Jammeh.

Slutrapporten markerar slutet för Malmökommissionens arbete men är förhoppningsvis bara början på en process som ska leda mot en jämlikare stad.

Sven-Olof Isacsson är övertygad om att det går att förbättra livskvaliteten för alla och mest för dem som har det dåligt.

– Börja från början och släpp inte taget om något barn! Det finns ingen motsättning mellan hälsa och välfärd å ena sidan och tillväxt å den andra! •

Kristin Stjernfeldt Jammeh, kommunstyrelsens ordförande i Malmö.

Här följer några exempel på mål och förslag på åtgärder som rör barn och unga:

Med målsättningen att halvera barnfattigdomen fram till år 2020 för att på sikt eliminera den helt rekommenderas följande åtgärder:

- Ta fram och implementera en kommunal handlingsplan för att minska barnfattigdomen, inrätta ett kommunalt familjestöd, öka tillgången till datorer och internet i hemmet hos barnfamiljer i Malmö, höj det kommunala försörjningsstödet och inför tillägg för barns fritids- och kulturaktiviteter för barnhushåll med långvarigt försörjningsstöd samt ge alla barn i Malmö tillgång till gratis kollektivtrafik inom staden.

Med målsättningen att alla barn och unga i Malmö stad som slutför grundskolestudier ska uppnå behörighet till fortsatta studier på gymnasiet rekommenderas följande åtgärder

- Tidig och återkommande uppföljning av barns språkutveckling, följt av tidiga stödåtgärder vid behov
- Riktade kompetensutvecklingsinsatser för personal avseende läs- och skrivinlärning samt språklig medvetenhet på förskolor och skolor med många barn från flerspråkiga miljöer.

Nordens Intern Velfærdscenter

Nordens Velfærdscenter er en aktiv spiller på det velfærdspolitiske område i Norden og internationalt. NVC's kompetencer på vores specifikke indsatsområder, de nordiske erfaringer og den nordiske velfærdsmodel, er efterspurgt langt ud over Nordens grænser. Inden for alle vores indsatsområder er der i forskellige former for internationalt samarbejde og kontakter. Det internationale arbejde har mange ansigter. Det kan være oplæg på konferencer, deltagelse i internationale organisationers arbejde, netværksarbejde mm. og rækker fra Nordens nærområder over Europa videre til Asien.

TEKST: Lasse Winther Wehner

Fra Baltikum og Nordvestrusland til Holland og Kina

Et samarbejde med Nordisk Ministerråds kontorer i de baltiske lande, Kaliningrad og Nordvestrusland har haft særlig høj prioritet i NVC's internationale arbejde. Der er gennem mange år opbygget en tæt kontakt, og kontorerne og deres lokale kontaktnet har været helt afgørende for de opnåede resultater i Nordens nærområder.

Erfaringer og resultater fra NVC's projekt om "Tidlig indsats for familier i risiko for social marginalisering" er efterspurgt fra blandt andet Nordisk Ministerråds kontor i Skt.

Petersborg. Her samarbejdes om et uddannelsesprogram for tjenestemænd og frivillige organisationer. En konference om samme emne er afholdt i Vilnius, hvor også UNICEF, som er særlig interesseret i temaet, deltog. Også i Holland har NVC været på scenen med dette tema. Holland vil omorganisere hele sektoren og ønsker helt konkret at bruge de nordiske erfaringer på området. Det kan synes at være et langt spring fra Norden til Asien, men springet er taget, idet Kina ønsker at sprede en specifik del af projektresultatet, nemlig forældre støtteprogrammet.

BOARDING PASS

BOARDING PASS

SEAT
19F

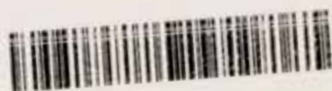
FLIGHT

ORIGIN

DESTINATION

OPERATED BY

0033

ATL908132

0033

ationale

Nordiske dage rundt omkring i verden

NVC er ligeledes medlem af *European Social Network*, ESN, som er et netværk for socialchefer og nøglepersoner inden for socialområdet i Norden og Europa. NVC afholder hvert år »Nordic Day«, som er en preconference til ESN's store årlige konference. Her har NVC lejlighed til at præsentere aktuelle temaer, vi har arbejdet med, for *Nordic Day 2014* går af stablen i Rom og behandler temaet vold mod personer med funktionsnedsættelse.

TAG TO
FOLDED
TO HERI

International rusmiddelforskning

På det alkoholpolitiske område er der også stærk international interesse for NVC's ekspertise. Via tidskriftet NAD besidder vi formandskabet for både *International Society of Addiction Journal Editors* (ISAJE) og en international paraplyorganisation for alkohol-, narkotika-, gambling- og tobaksforskningsorganisationer (ICARA). I samarbejde med WHO har Nordens Velfærdscenter gennemført et projekt om forskningsformidling til udviklingslande i Asien inkl. et delprojekt om unge og alkohol, markedsføring rettet mod børn samt lokal implementering af alkoholpolitik.

Europæisk samarbejde om handicap

Europarådet, *Council of Europe*, har været en tæt samarbejdspartner gennem mange år. En hensigts-erklæring danner grundlag for gensidigt samarbejde, erfaringsudveksling, deltagelse i relevante ekspertgrupper og frem for alt deltagelse i det internationale forum, som følger implementeringen af Europarådets *Action plan 2006-2015*, der skal fremme rettigheder og sikre mennesker med funktionsnedsættelse fuld deltagelse i samfundet. Nordens Velfærdscenter er medlem af organisationen *European Association of Service Providers*, EASPD. I kraft af samarbejdet med EASPD er NVC af Siegen Universitet blevet bedt om gå ind som evaluator af et projekt omhandlende implementering af FN-konventionen om rettigheder for personer med funktionsnedsættelse på lokalt myndighedsniveau. En lærerig proces og et eksempel på nytte NVC kan få ud af internationalt arbejde.

Nya funktionshinderrådet ska hållbar välfärd

En betydande andel av de nordiska ländernas befolkningar har någon typ av funktionsnedsättning. Räknar vi med personer som upplever att de har psykisk ohälsa visar en dansk studie att det handlar om en tredjedel av medborgarna. Det nya Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder är tillsatt av Nordiska ministerrådet för social- och hälsosektorn för att stödja det nordiska samarbetet sätta fokus på mångfald utifrån en naturlig variation i medborgarnas funktionsförmåga.

FÖRFATTARE: Maria Montefusco

FOTO: Fredrik Sjögren

Trots decennier av reformer för ökad inkludering av personer med funktionsnedsättningar talar forskning och uppföljningar av funktionshinderspolicen sitt tydliga språk. Förutsättningarna för att leva ett självständigt liv, försörja sig och delta i samhällsgemenskapen är fortsatt begränsade om man har en funktionsnedsättning. Nordiska ministerrådets program Hållbar Nordisk Välfärd fastslår att tillsammans med personer med invandrarbakgrund, långtidsarbetslösa, långtids-sjuka och ensamförsörjarsfamiljer löper personer med funktionsnedsättningar störst risk att drabbas av fattigdom.

Mångfald är en förutsättning för välfärden

Funktionshinderspolicen handlar om att förverkliga visionerna för den nordiska välfärdsstaten även för invånare i befolkningen som har funktionsnedsättningar. Politiken präglas alltmer av rättighetsperspektivet i FNs funktionshinderskonvention från 2006. Alla nordiska länder har skrivit under konventionen och den har ratificerats av Danmark, Norge, Sverige, Färöarna och

Grönland. Island, Finland och Åland förbereder ratificering.

Förutom rättighetsaspekten handlar inkludering om att skapa hållbara system där så många som möjligt deltar i samhällslivet och bidrar till det gemensamma, både ekonomiskt och socialt. Mångfald utvecklar. Den demografiska utvecklingen kräver dessutom att politiken skapar förutsättningar för att alla som har förmåga också kan bidra till det gemensamma. Detta för att behålla den kvalitet och omfattning av välfärden som vi förväntar oss även i framtiden. I dagsläget isoleras och utestängs onödigt många från arbetsmarknad och andra sociala sammanhang.

Tydligare politik krävs för hållbar utveckling

Det handlar om hållbarhet. Hållbar utveckling i länderna och för alla medborgare. I rekommendationer från nordiska parlamentariker, programmet Hållbar Nordisk Välfärd, påtryckningar från funktionshindersorganisationer och i strategin för Social- och hälsosektorn är målet en tydligare politik för mångfald och inkludering. I dagsläget kan nordiska möten arrangeras där personer i aktuell målgrupp inte kan delta på grund av

bidra till

att man valt otillgängliga lokaler. Nordiska projekt kan godkännas och sjösättas utan genomförda konsekvensanalyser för hur verksamheten påverkar de många som har en funktionsförmåga utanför den strikta normen. Detta är inte värdigt, och inte heller ändamålsenligt för en organisation med den nordiska välfärdsstatens ideologi som grund. Alla medborgare har samma rätt till deltagande och respekt.

I november 2013 träffades för första gången det nordiska samarbetets nya rådgivande organ för funktionshindersfrågor. Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder fick sitt mandat från Ministerrådet för social- och hälsosektorn i juni. Medlemmarna nominerades och tillsattes formellt i nationella processer under hösten. Sverige var ordförandeland för det nordiska samarbetet 2013, därför hade också funktionshindersrådet en svensk ordförande, Ola Balke som arbetar på myndigheten Handisam.

– Mina förväntningar och förhoppningar på det nya rådet är att det ska vara en stark och egen röst i det internationella samarbetet. En nordisk megafon, säger Ola Balke i en informationsfilm om rådet.

Rådet följer upp Oslodeklarationen

Det nya funktionshindersrådets möte hölls i samband med konferensen Funktionshinderspolitik i Norden. Medlemmarna arbetade med verksamhetens strategi, verksamhetsplan, bekantade sig med uppdraget och nordiska politiska strukturer.

Rådets primära uppgift är att vara en resurs vid beslutsfattande och ge råd till uppdragsgivare inom det nordiska samarbetets olika delar. Det första uppdraget är att ge inspel till en handlingsplan som ska gälla samtliga sektorer i regeringssamarbetet.

Rådet kan också ta egna initiativ och redan vid dess första möte beslutade medlemmarna

att följa upp huruvida de nordiska kulturministrarna stödjer Oslodeklarationen: Bort från offer- och hjältestereotyper. Deklarationen antogs av det tidigare Nordiska Handikappolitiska Rådet och behandlar betydelsen av, och ländernas åtagande för, inkludering i kulturliv och medier.

Samarbetet måste bejaka allas rättigheter

I arbetet med att möta utmaningar med en åldrande befolkning blir det nya funktionshindersrådet en viktig resurs. Några av nycklarna finns i att ställa om systemen och samhälle till att fungera för en befolkning med varierande funktionsförmåga. Genom att bejaka mångfald och medborgerliga rättigheter för alla, hjälper det nordiska samarbetet länderna i sina åtaganden och ambitioner att leva upp till bilden av den nordiska välfärdsstaten och intentionerna i FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättningar. •

Maria Montefusco, projektledare vid Nordens Velfärdscenter och sekreterare för Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder.

Nordborna vill ha en
mer restriktiv
alkoholpolitik

De klassiska hörnstenarna har fått ge vika för en mer liberal alkoholpolitisk linje. Samtidigt kan man bland invånarna i både Finland, Norge och Sverige se ett större stöd för en mer restriktiv alkoholpolitik. Också i Island finns ett mycket stabilt stöd för den nuvarande restriktiva politiken.

TEXT: Jessica Gustafsson och Nina Rehn-Mendoza

I motsats till de andra nordiska länderna har det i Danmark aldrig funnits folkligt stöd för de tre alkoholpolitiska hörnstenarna. Detta även om ett ökande antal invånare anser att ungdomar i Danmark dricker för mycket och att alkoholen förorsakar allt större skador. Fortfarande anses alkoholkonsumtion som en privatsak där individens egen kontroll och självdisciplin är avgörande.

»Äldre personer vill ha en mer restriktiv linje jämfört med unga, detsamma gäller de som bor på landsbygden jämfört med stadsbor.«

Högkonsumtion skärper attityder

Det går sannolikt inte att hitta en enskild orsak till varför majoriteten av nordborna vill se en mer restriktiv alkoholpolitik. Högre alkoholkonsumtion verkar leda till ett strängare opinionsklimat i samhället och fler människor vill ha restriktivare alkoholpolitiska åtgärder. De alkoholrelaterade skadorna är också mer synliga i dagens samhälle. En större del av befolkningen har upplevt alkoholens avigsida genom sitt eget drickande, någon annans drickande eller via medierna.

En annan förklaring kan vara en förändring av värderingar och attityder. I Norge pekar man på en allmän trend under 2000-talet enligt vilken värderingarna har ändrats till att bli mer idealis-

tiska och mindre materialistiska. Samtidigt kan man se ett ökat förtroende för staten och social och hälsovårdstjänsterna.

Opinionerna kan också ha ändrats eftersom människor i dagens läge bättre känner till effekterna av kontrollåtgärderna men enligt forskarna bör detta undersökas ytterligare för att bekräftas.

Stabilt stöd för monopolet

Den fråga som förekommer oftast då man undersöker allmänhetens åsikter om alkoholpolitiken i Norden är stödet för alkoholmonopol. Stödet är stabilt bland nordborna eller har ökat sedan mitten av 1990-talet efter att ha varit på nedgång sedan 1960- och 1970-talet.

Det starka stödet för monopol kan bland annat bero på att kundbetjäningen har blivit bättre, att konsumenterna uppskattar god kvalitet och garanterad tillgång till produkter geografiskt sett. Oron för att minderåriga ska komma åt alkohol lättare och att hälsoproblemen ska öka om monopolet frigörs nämns också som möjliga förklaringar. I Sverige har alkoholmonopolet dessutom aktivt marknadsfört vilka fördelar ett monopol har med massiva kampanjer.

Högutbildade, unga män mer liberala

Angående åsiktsskillnaderna mellan olika grupper i Norden kan man skönja några mönster. Män är generellt sätt inte lika starkt för en strikt alkoholpolitisk linje som kvinnorna. Större delen av männen vill kunna köpa alla sorters alkoholdrycker i butikerna och tycker att åldersgränserna och alkoholpriserna är för höga.

Äldre personer vill ha en mer restriktiv linje jämfört med unga, detsamma gäller de som bor på landsbygden jämfört med stadsbor och de som har en lägre utbildning jämfört med högutbildade. Politiskt sett är högerpartierna och de konservativa för en liberalisering.

Några skillnader de nordiska länderna emellan finns också. I Norge har alla grupper (ålder, utbildning, kön) börjat understöda en restriktivare politik och i Finland vill även den yngsta åldersgruppen (15–25-åringar) se mera restriktioner.

Opinionernas inflytande på beslutsfattandet

Vilken inverkan har då den allmänna opinionen på beslutsfattandet kring alkoholfrågor? Förhållandet mellan allmänhetens åsikter och beslutsfattandet är inte alltid okomplicerat trots att det korrelerar.

I Sverige har allmänhetens åsikter inte haft ett markerat inflytande på det alkoholpolitiska

FOTO: SHUTTERSTOCK

beslutsfattandet sedan 1990. Svenskarnas mer liberala åsikter på 90-talet åtföljdes inte av en mer liberal alkoholpolitik och de mer restriktiva opinionerna på 2000-talet korrelerar inte med alkoholpolitiken som har tagit en mer liberal riktning. I till exempel Sverige är liberaliseringen till stor del ett resultat av tvister (till exempel privatpersoner eller företag mot staten). Liberaliseringen har också skett genom order från EU-domstolen.

Beslut och icke-beslut

Det finns fall där restriktiva traditioner har segrat över påtryckningar från marknadskrafterna. Skattejusteringarna i mitten av 2000-talet är ett bra exempel. Sverige följde inte Finland som gjorde kännbara skattesänkningar för att motverka privatimport från de nya EU-länderna. Det svenska beslutet kan delvis bero på massiv mediepublicitet och aktiv debatt då svenskarna följde utvecklingen och följderna av sänkningen

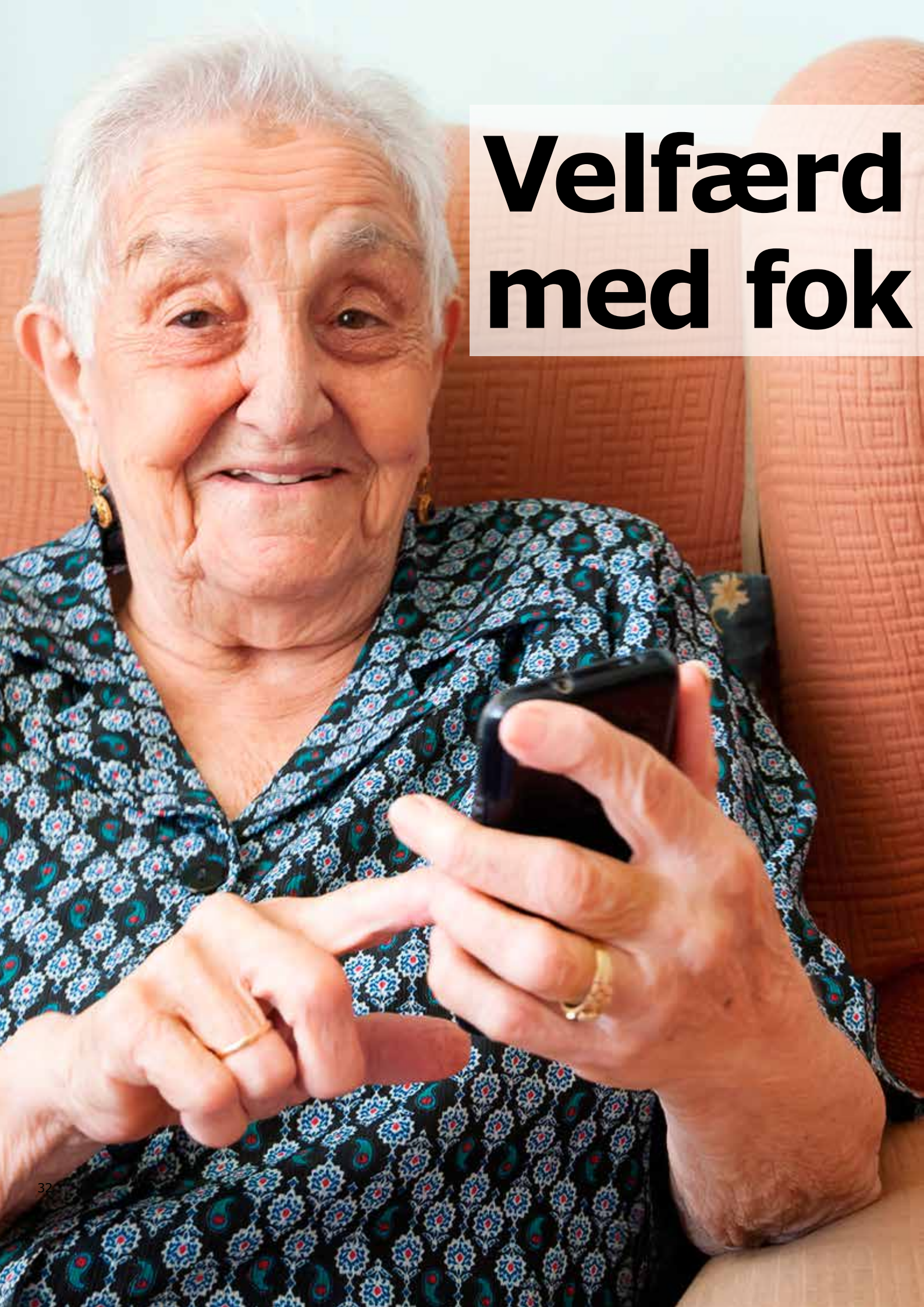
i Finland. Den allmänna opinionen kan alltså ha haft inflytande på beslutsfattandet.

I Finland är marknadsföringen ett av de områden där den allmänna opinionen och beslutsfattandet inte går hand i hand. De flesta finländare stöder en striktare alkoholreklam och många försök till strängare regler för reklam har gjorts men inget av försöken har lett till en striktare lagstiftning.

I Island har det förekommit liberala åsikter kring alkoholpolitiken bland regeringarna på 1990-talet och tidigt 2000-tal. Regeringarna har bland annat föreslagit sänkning av åldersgränser och försäljning av öl och vin i dagligvaruhandeln, men dessa försök till liberalisering har varje gång röstats ner av riksdagen.

Det finns beslut och ickebeslut och båda är lika väsentliga då sambandet mellan opinioner och beslutsfattande observeras. •

Velfærd med fok

steknologi us på hverdagen – Fra projekt til praksis

Velfærdsteknologibegrebet har igennem de seneste år fyldt stadig mere hos såvel de nordiske offentlige myndigheder som i diverse medier – på både godt og ondt.

TEKST: Dennis C. Søndergård

Behovet er efterhånden klart defineret og gældende i hele Norden. Pressede økonomier og udsigten til store demografiske udfordringer har sat den nordiske velfærdsmodel under pres. For selvom den økonomiske krise har haft varierende effekt i de respektive nordiske lande, står vi alle overfor den samme udfordring: »Der bliver flere offentlige opgaver og færre penge at løse dem for«. Vi er dermed alle i samme båd, om end det umiddelbare pres, og dermed med den umiddelbare motivation til at effektivisere velfærdsmodellen, varierer de nordiske lande imellem.

Et af de værktøjer, der i alle de nordiske lande er blevet identificeret til at imødekomme denne effektivisering, er velfærdsteknologi.

Potentialet i brugen af velfærdsteknologi ligger i teknologiens evne til at fastholde det offentlige serviceniveau for færre ressourcer. Det vil sige, at den rigtige teknologi, brugt og implementeret på den rigtige måde, kan give nødstedte offentlige myndigheder muligheden for at nedsætte ressourceforbruget på et givent velfærdsområde uden at forringe servicen for modtageren. Der er ikke tale om en mirakelkur, og det vil ikke alene løse de økonomiske udfordringer, der ligger forude, men det er et værktøj med potentiale.

En tøvende revolution

På trods heraf lader revolutionen endnu vente på sig. Der er et stigende fokus på velfærdsteknologi i Norden, og der afsættes stadig flere ressourcer til området, både fra nationalt hold og i Nordens

mange kommuner og regioner. Alligevel synes udviklingen endnu ikke at have haft den forventede gennemslagskraft. En af forklaringerne herpå kan findes i den tilgang og den tankegang, der har hersket på området i mange nordiske kommuner.

Som på mange nye innovationsområder har velfærdsteknologiområdet i opstartsfasen været båret frem af en lang række projekter, mange af disse af varierende kvalitet og karakter. Rigtig mange af denne slags projekter var og er finansieret af nationale og internationale kræfter. Dette er naturligvis sket for at styrke området og sikre fremdrift. Den økonomiske støtte skulle gerne give nogle successer, som styrker interessen for området, og bidrage til, at stadig flere gennemfører egne initiativer. Dette har også været tilfældet på velfærdsteknologiområdet, og det har et langt stykke hen af vejen været en succesfuld strategi. Det er lykkedes at vække en interesse for området, påvise potentialet, og selvom de store successer reelt er udeblevet, er interessen for området stort.

Strategien har dog ligeledes en bagside. Et stort fokus på projekter kan ofte føre til »projektrytteri«, hvor arbejdet med området er bundet op på et projekt, både hvad angår økonomi, viden og indsats. Hvis den samlede indsats på velfærdsteknologiområdet bliver afhængig af, om man får støtte økonomisk udefra, er motivationen ikke reel, og den opbyggede viden vil i givet fald ikke blive tilstrækkeligt forankret. Dette kan i mange tilfælde betyde, at man ikke i stor nok grad får opbygget den nødvendige struktur og

Dennis C. Søndergård, projektleder for velfærdsteknologi på Nordens Velfærdscenter.

»Velfærdsteknologi er nået et modenhedsstadium, hvor teknologien skal gå fra at være på projektniveau til at blive en del af den måde, det offentlige leverer deres service.«

organisation i arbejdet med velfærdsteknologi, da den struktur, et begrænset projektforsøg kræver, ikke svarer til den struktur, en fuld proces inklusiv eventuel implementering vil kræve. Når projektmidlerne ophører, og det reelle arbejde skal påbegyndes, mangler man så de påkrævede værktøjer til at gennemføre en valid evaluering og endnu vigtigere en vel planlagt og inkluderende implementering. Det betyder, at alt for mange projekter slutter med et meget begrænset reelt resultat – det endda selv hvis projektet egentlig var en succes.

Fra projekt til service

Velfærdsteknologi er nået et modenhedsstadium, hvor teknologien skal gå fra at være på projektniveau til at blive en del af den måde, de offentlige myndigheder i Norden leverer deres service på. Hvis vi skal lykkes med dette, er det vigtigt, at

vi får opbygget kompetencer og værktøjer, der muliggør, at velfærdsteknologi kan blive en del af vores hverdag.

Dette er ligeledes vores fokus i Nordens Velfærdscenter. Vi vil i 2014 fokusere på, hvad der skal til, for at flere projekter bliver til praksis – hvordan vi tager det svære skridt fra projekt til implementeret løsning.

NVC sætter fokus på implementering

Et af de områder, hvor vi har brug for større fokus, er implementeringen. Derfor nedsætter Nordens Velfærdscenter en Nordisk Tænk tank på velfærdsteknologiområdet, som i løbet af 2014 skal identificere de største udfordringer i arbejdet med at implementere ny teknologi. Derudover skal tænketanken identificere og fremhæve de bedste nordiske eksempler på succesfuld implementering samt udarbejde en række anbefalinger til, hvorledes vi kan øge implementeringskraften i Norden. Tænketanken vil bestå af ti særligt udvalgte eksperter, to fra hvert af de fem nordiske lande. Målgruppen for disse anbefalinger vil være såvel beslutningstagere på alle niveauer lige fra kommunalpolitik til det nordiske samarbejde.

Nordens Velfærdscenter arbejder ligeledes med Nordisk Ministerråds sekretariat på et projektforslag til et større nordisk projekt på velfærdsteknologiområdet. Projektet, som skal høre under programmet »Holdbar Nordisk Velfærd«, skal være et bottom-up projekt, hvor der skabes en komplet proces til arbejdet med velfærdsteknologi, inkluderende alle de værktøjer det kræver at følge nye initiativer fra ide til implementeret løsning. Værktøjerne vil være retningslinjer baseret på »best practice« fra de førende nordiske kommuner og vil medføre en hidtil uset vidensspredning på området. Projektet er stadig på tegnebrættet, men hvis Nordisk Ministerråds embedsmandskomite for sundhed ligeledes finder projektet interessant, håber vi at kunne påbegynde dette i år.

Ovenstående er blot et par eksempler på nogle af de projekter, vi har i pipelinen i år. Vi håber her på NVC, at 2014 bliver et år, hvor vi kommer et stort skridt nærmere at gøre velfærdsteknologi til en del af hverdagen i Norden. •

En bank full av nordiske erfaringer

Nordens Velfärdscenter har utviklet og driver en nordisk kunnskapsbank om å motvirke avhopp i videregående skole (gymnasiet/ungdomsuddannelsene). Kunnskapsbanken samler og formidler kunnskap, erfaringer og metoder for å forebygge og forhindre avhopp/fracfall, med utgangspunkt i nordiske erfaringer og forskning på feltet.

Terje Olsen, prosjektleder på NVC.

TEKST: Helena Lagercrantz og Terje Olsen

FOTO: Fredrik Sjögren

– Kunnskapsbanken er et ambisiøst prosjekt, sier Terje Olsen, som er prosjektleder. Parallelt med at vi utvikler det faglige innholdet og utvikler den tekniske løsningen på nettsiden, skal vi også markedsføre nettsiden og bygger opp et nordisk publikum. Det er som å bygge båten og seile samtidig!

Målet er å utvikle Kunnskapsbankens nettside til å bli en felles nordisk idépool for politiske og administrative beslutningstakere, lærer, skoleledere, rådgivere og personell hos arbeidsmarkedsmyndigheter og helsetjenestene, interesseorganisasjoner og andre som er berørt av temaet.

Andelen av unge som ikke fullfører gymnasiet utgjør en bekymring i alle de nordiske landene. For den enkelte ungdom innebærer det vanligvis store problemer å komme inn på arbeidsmarkedet uten å ha gjennomført videregående skole. Hver ungdom som avslutter utdannelsen uten eksamensbevis utgjør et tap for samfunnet. Andelen av elever som fullfører varierer, ikke bare mellom landene, men også mellom ulike landsdeler og skoler. Det tyder på at det kan finnes måter å imøtekomme disse utfordringene. I Norden drives det en rekke større og mindre prosjekter, satsninger og skolereformer for å øke gjennomføring i utdanningene. Kunnskapsbanken oppsummerer, samler og tilrettelegger for å lære fra disse erfaringene. •

Kunnskapsbanken

Kunnskapsbanken er et prosjekt på oppdrag fra Nordisk ministerråd og programmet *Holdbar nordisk velferd*. I løpet av 2014 beslutter Nordisk ministerråd om Kunnskapsbanken skal videreføres i en mer etablert form.

Velkommen til Nordisk kunnskapsbank om frafall i videregående utdanning:
www.kunnskapsbanken.org

E-lärande stödjer äldre vården

Johan Nyman,
projektledare på
Nordens Valfärdscenter.

En betydande andel människor över 65 år har någon form av nedsatt syn och hörsel. Kombinationen av dessa nedsättningar kan komma att begränsa deras förmåga att fungera normalt i vardagen, speciellt om de människor som finns runt omkring den äldre inte är medvetna om nedsättningen.

TEKST: Johan Nyman

Vårdpersonal har inte alltid kunskap om hur man kan beakta denna kombinerade nedsättning i mötet med den äldre, för att underlätta dennes möjlighet att få en så normal och obegränsad livstillvaro som möjligt.

Med hjälp av en distansutbildning ges nu möjlighet att nå ut till vårdpersonal som kommer i

kombinerad allvarlig syn- och hörselnedsättning, och uppskattningar visar att den procentangivelsen utgör en mer realistisk representation av förekomsten i allmänhet.

Ett vanligt förlopp är att en åldersrelaterad hörselnedsättning (presbycusis) efter hand åtföljs av åldersförändringar i gula fläcken i ögat (AMD, Age-related Macular Degeneration) eller kombinationer av olika ögonproblem. Även grå och grön starr (katarakt respektive glaukom) samt diabetesrelaterad synnedsättning förekommer hos många äldre.

Distansutbildningen som tagits fram ger praktiska råd till den som arbetar med äldre, vilket kan underlätta vardagen för dessa människor. Fokus ligger på det faktum att man med ganska enkla medel kan åstadkomma en avsevärd höjning i kommunikationsförmåga och livskvalitet hos den äldre. Exempel kan vara hur man putsar en hörapparat och försäkrar sig om att batteriet fungerar, eller att den som kommer in i personens rum/lägenhet för att städa ger sig till känna både vid ankomst och efter avslutad arbetsuppgift.

Utbildningen är uppbyggd så att det utöver de praktiskt orienterade delarna även finns möjlighet att ytterligare fördjupa sig i avsnitt om t.ex. kommunikation och åldersrelaterad kognitionsförändring. Till exempel kan det vara värdefullt att bli varse om överdiagnostisering av demens och underdiagnostisering av depression. Kanske den människa som personalen uppfattar – och

»Ja, han håller sig ju mest för sig själv, i sin egen vård. Troligen bidrar demensen till kontaktsvårigheten ...«

kontakt med äldre, för att öka kunskapen om kombinerade syn- och hörselproblem, så att sinnesnedsättningen kan upptäckas och kompenseras.

De flesta som efter 65 års ålder får hörsel- och synnedsättning är över 80 år, men få fördjupade kartläggningar finns att tillgå gällande antal. Utifrån studier i andra länder kan man grovt uppskatta att det i Sverige borde finnas ca 1,3 % av de ca 1,5 miljoner i befolkningen som är över 65 år som tillhör den gruppen, dvs. kring 20 000. I en studie som gjorts på kommunnivå i Linköping hade närmare 14 % av 1284 deltagare i studien

»De blir nog irriterade när de inte kan prata med mig, och går iväg – och då hör jag inte alls«

som diagnostiserats som – dement, i själva verket bara har svårt att kommunicera pga. nedsatt syn och hörsel. Och kanske personen ifråga till följd av detta blivit deprimerad, och egentligen borde undersökas för den diagnosen?

Utbildningen kan utföras som självstudium, där man tar del av textavsnitt, filmer och automatiska flervalsfrågor. Efter avklarade moduler genereras ett deltagarintyg. Som valfria tillägg innehåller den också sociala moment med forumdiskussioner där man kan diskutera och utbyta erfarenheter relaterade till såväl utbildningsmaterialet som verkliga situationer och företeelser i deltagarnas egen arbetsvardag. För diskussionerna finns en handledare tilldelad.

Varför på distans?

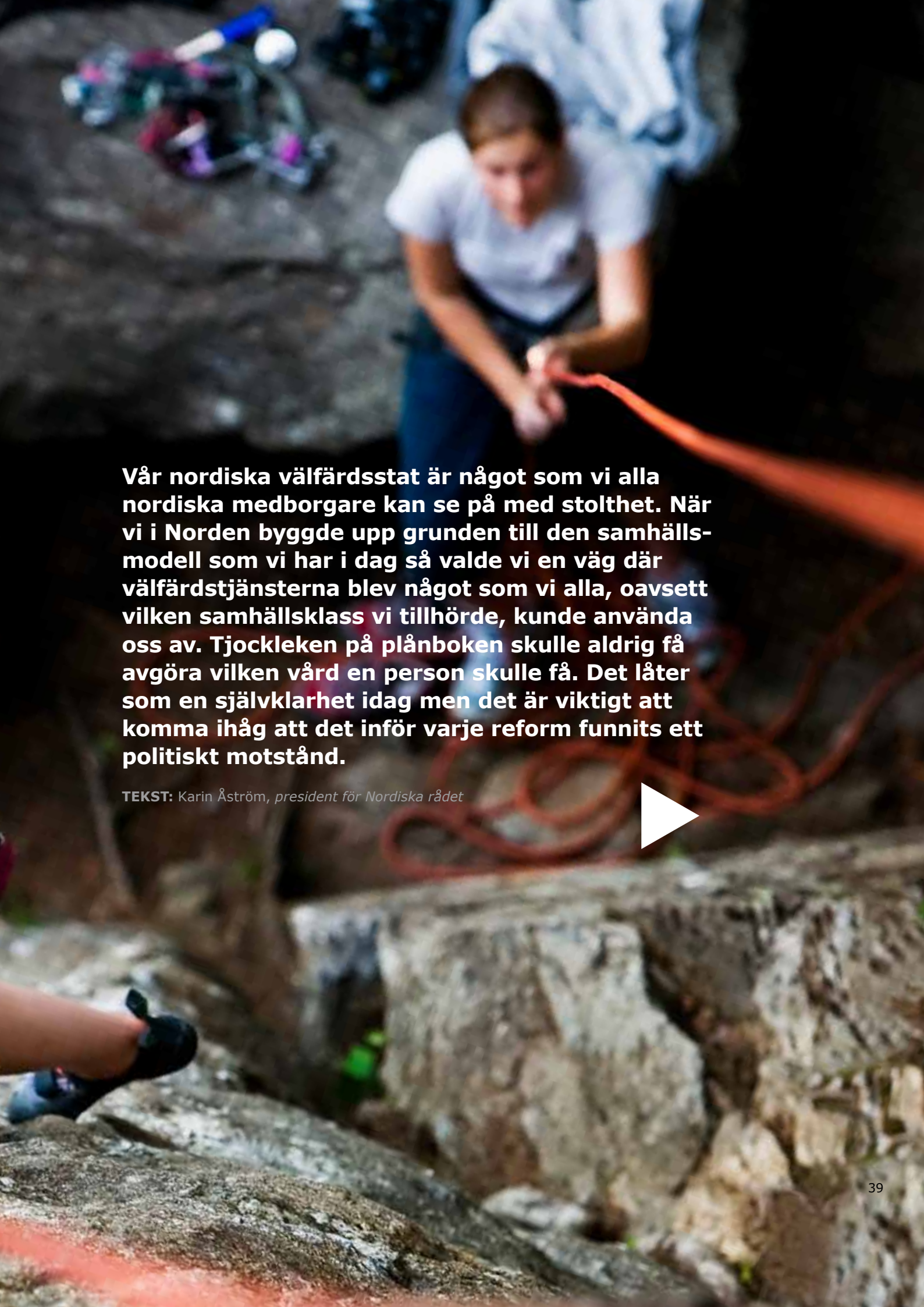
Ett verksamhetsområde vid NVC är funktionshindersfrågor. Därunder är ett av arbetsfälten utbildning och nätverkskoordinering för personal i Norden som jobbar med människor med medfödd eller förvärvad dövblindhet. Dessa målgruppers antal är mer begränsat och överskådligt, och de som behöver utbildning inom området har

i större utsträckning möjlighet att delta i fysiska utbildningar på plats vid NVC. Eftersom kombinerad syn- och hörselnedsättning hos äldre är tämligen allmänt förekommande, närmast till den grad att man kan tala om ett folkhälsoproblem, ger distansutbildning en möjlighet att på bred bas nå ut med kunskap om ämnet i kommuner och vårdinstanser runtom i Norden. Trots att det är dövblindområdet vid NVC som administrerar denna utbildning, har man medvetet valt att inte använda begreppet dövblindhet i samband med utbildningen. Kundgruppen här är i de flesta fall sådana människor som hela sitt liv haft normal syn och hörsel, och som inte identifierar sig med dövblindbegreppet.

Mer information om utbildningen hittar du på <http://nordicwelfare.org/distans/aldre>. Där dokumenterar vi också seminariediskussioner som hålls, där politiker och sakkunniga inom äldreområdet diskuterar den folkhälsoproblematik som kombinerad syn- och hörselnedsättning hos äldre utgör. •

Den amerikanska drömmen är nordisk

Vår nordiska välfärdsstat är något som vi alla nordiska medborgare kan se på med stolthet. När vi i Norden byggde upp grunden till den samhällsmodell som vi har i dag så valde vi en väg där välfärdstjänsterna blev något som vi alla, oavsett vilken samhällsklass vi tillhörde, kunde använda oss av. Tjockleken på plånboken skulle aldrig få avgöra vilken vård en person skulle få. Det låter som en självklarhet idag men det är viktigt att komma ihåg att det inför varje reform funnits ett politiskt motstånd.

TEKST: Karin Åström, *president för Nordiska rådet*

FOTO: SHUTTERSTOCK

Madridborna protesterar mot nedskärningar i välfärden den 23 februari 2013

»Vår välfärdsmodell måste vara i ständig anpassning efter hur dagens samhälle är format.«

Jag är övertygad om att Norden som region aldrig skulle ha blivit så framgångsrik som den är idag om vi hade valt en annan väg. Välfärdsreformerna på 1900-talet ligger till grund för det relativt sett jämställda samhälle vi har idag. Det är fortfarande långt kvar att gå men vi har nått en bra bit på vägen. Det är inte en slump att Norden både har en stark välfärdssektor och samtidigt ligger i topp när det gäller jämställdhet. Det är resultatet av en aktiv politik och medvetna val som våra medborgare gjorde när vi i Norden reformerade våra länder.

Vi ser nu i resterande delar av Europa hur de länder som inte gjorde de här satsningarna kämpar med att få ut kvinnor i arbetslivet. En låg andel kvinnor som förvärvsarbetar ger mindre skatteintäkter och det börjar nu märkas i allt större utsträckning. Men det är inte skatteintäkterna som är det viktigaste när det gäller att arbeta för ökad jämställdhet. Det är friheten. Friheten att själv forma sitt egna liv. Vare sig du

är man eller kvinna ska du ha samma förutsättningar att förverkliga dina drömmar. Vi vill att varje barn som föds själv ska kunna arbeta med precis vad han eller hon vill. Varje sig hon är upp vuxen i Köpenhamns innerstad eller i det fantastiskt vackra landskapet som vi har i Norrbottens inland i Sverige.

Norden ger möjlighet till klassresa

Vi har valt att skapa skyddsnät för att fånga upp människor som riskerar att falla igenom. När en individ hamnar i en situation där hon inte ges samma förutsättningar som andra så går samhället in och ger denna person en ny chans. Vare sig det gäller ett beroende av alkohol eller droger, eller om det handlar om ett barn som inte får det stöd och omtanke som hon behöver så ska samhället täcka upp. Det finns givetvis fall där samhället inte agerat så som vi vill att det ska göra. Vi ser alldeles för många fall där individen inte fått det stöd som den är förtjänt av.

Där finns fortfarande mycket att göra.

Samhällsmodellen vi som vi valt har gjort att Norden har blivit den region i världen där en individ har störst möjlighet att göra en klassresa. Den amerikanska drömmen är med andra ord nordisk. Detta är något att vara stolta över men det finns orosmoln som visar på att det under de senaste åren har blivit allt färre klassresenärer. Det gör det än viktigare att vi alla aktivt arbetar för att vi ska fortsätta vara den plats i världen där friheten att själv forma sitt liv är i första rummet.

Vår välfärdsmodell måste vara i ständig anpassning efter hur dagens samhälle är format. Den samhällsförändring som skett sedan vi började bygget är något vi måste ta i beaktande.

Dagens ungdomar växer inte upp i samma typ av samhälle som de gjorde för 30 år sedan. Det krävs att vi ständigt anpassar modellen efter de behov som finns idag. Hög arbetslöshet och utanförskap riskerar att drabba stora delar av en hel generation. Vi måste ha tidiga insatser som gör att de som ligger i riskzonen inte hamnar i en situation där hopplöshet blir den överhängande känslan. Varje individ som inte känner sig sedd eller behövd är ett stort misslyckande för vår gemensamma nordiska modell.

Välfärd förutsätter hållbart samhälle

Norden är för oss som bor här, och kanske än mer för utomstående, en region som även kännetecknas av storslagen och orörd natur. Detta signum riskerar att försvinna om vi inte tydligt tar tag i klimat- och miljöfrågorna. Hela Norden måste utnyttja de kunskaper och den vilja som finns i vår region. Omställningen till ett hållbart samhälle är en förutsättning för att vi i framtiden ska klara av jobben och välfärden. Klarar vi av detta så är jag säker på att vi i framtiden kommer att vara stolta över att vi på en gång gjorde ett framtidsinriktat vägval, trots att det fanns ett högljutt motstånd.

Trots hårt tryck utifrån har vi stått kvar vid många av våra vägval. Ett sådant är den restriktiva försäljningen av alkohol. Vår hållning skiljer

sig markant från övriga Europa och världen. Även om det med jämna mellanrum kommer en debatt om att ändra de restriktiva lagarna så kan vi i mätning efter mätning se hur stort förtroende denna modell har. Eftersom vi alla kan se skadeverkningarna av en hög alkoholkonsumtion har vi i Norden under lång tid röstat på politiker som vill behålla detta system och begränsa de alkoholrelaterade skadorna och sjukdomarna. Ett politiskt vägval som vi ska vara mycket stolta över.

Välfärdssamhället är inte en självklarhet

Jag ville i den här krönikan visa på vikten av de politiska val som vi gjort i Norden. Det är inte en naturlag som säger att vi i Norden måste ha det samhälle som vi har idag. Det är på grund av den politiska väg som våra medborgare valt som gjort att vi i Norden kan stoltsera med ett välfärdssamhälle som omfattar hela samhället och inte en utvald grupp människor. Men det betyder även att vi måste vara medvetna i våra val i framtiden. Om det går att bygga upp en välfärdsstat så går det också att montera ned den. Vi som vill ha kvar den måste aktivt verka för att utveckla och anpassa modellen för dagens samhälle. Det stöd som finns för en stor välfärdsstat och därigenom höga skatter, riskerar att svikta om vi inte kan uppfylla de krav som, med rätta, ställs på den. Men samtidigt är det viktigt att komma ihåg att vi alla i Norden har ett ansvar i att den Nordiska modellen fungerar. De politiska val vi gör är de som bestämmer vilken väg vi kommer att gå. •

Karin Åström,
president för
Nordiska rådet

FOTO: MAGNUS FRÖDERBERG /NORDEN.ORG

Nordens Välfärd

Den nordiska välfärdsmodellen är grundpelaren för leverenser av välfärdstjänster i livets olika skeden, från barndom till ålderdom. Genom forsknings- och kommunikationsarbete, kompetensutveckling, nätverksbyggande och internationellt samarbete ska Nordens Välfärdscenter vara policyskapande och bidra till utvecklingen av den nordiska välfärdsmodellen. Under kontraktperioden 2012–2014 har Nordens Välfärdscenter fem insatsområden:

ALKOHOL- OCH NARKOTIKAFORSKNING

Alkohol- och drogfrågor i Norden har en stark välfärdspolitisk dimension som ger det nordiska samarbetet ett klart mervärde. Målsättningen för insatsområdet är att stimulera, upprätthålla och förmedla en aktuell och relevant samhällspolitisk kunskapsbas inom alkohol- och narkotikaområdet. NVC ska initiera, låta utföra och delta i nordiska och internationella projekt på området, samt bidra med underlag till nordiska politiska och administrativa nätverk.

ARBETSINKLUDERING AV UTSATTA GRUPPER

Tio procent av Nordens ungdomar är i riskzonen för utanförskap. De saknar arbete, praktik och går inte heller i skolan. Insatser mot ungdomsarbetslöshet måste i högre grad inriktas på att hjälpa de unga som befinner sig längst från arbetsmarknaden. NVC har bland annat fått i uppdrag att beskriva vilka vägar de nordiska länderna har tagit i kampen för att motverka ungdomsarbetslöshet. I vår webbaserade idépol, www.kunskapsbanken.org, samlas goda idéer och metoder för att få unga att fullfölja sin utbildning och komma i arbete.

Projekt »Unga in i Norden – psykisk hälsa, arbete, utbildning« sätter fokus på unga nordbor mellan 16 och 29 år. Syftet är att inspirera och konkretisera för beslutsfattare vad man ska investera i för att förbättra välfärden för Nordens unga.

»Den demografiska utvecklingen sätter fokus på äldreområdet där boendefrågor och arbetet med metoder för kvalitets-säkring är viktiga delar«

scenters arbete

FUNKTIONSHINDERFRÅGOR

Målsättningen för Nordens Vårldsscenters arbete inom funktionshindersområdet är att skapa förutsättningar för att personer med funktionsnedsättning kan delta i samhället på lika villkor som andra. NVC initierar, utvecklar och deltar i nordiska projekt inom området som bidrar till bättre beslutsunderlag för politiker och yrkesverksamma inom de nordiska länderna. NVC sammanställer nordisk och internationell forskning, fångar upp aktuella problemställningar och sprider goda exempel. NVC Danmark arrangerar utbildningar för yrkesverksamma i Norden som arbetar med personer med dövblindhet. NVC är även sekretariat för Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder samt för Stödordning för funktionshindersorganisationernas nordiska samarbete.

VÅLFÄRDSPOLITIK

Allas rätt till en god start i livet och rätten till hög livskvalitet på ålderns höst är ett par av de viktigaste utgångspunkterna i Nordens Vårldsscenters arbete inom insatsområdet Vårldsspolitik. Att bidra till utvecklingen av samhällets stöd till familjer som behöver det, och att fånga upp sociala problem på ett tidigt stadium, är två centrala målsättningar för våra projekt inom familjeområdet. Den demografiska utvecklingen sätter fokus på äldreområdet där boendefrågor och arbetet med metoder för kvalitetssäkring är viktiga delar.

VÅLFÄRDSTEKNOLOGI

De nordiska länderna står inför en dubbel demografisk utmaning, dvs. att ett växande antal äldre medborgare ska tas om hand, samtidigt som antalet personer i arbetsför ålder minskar. För att upprätthålla nivån i vårldsssektorn kan vårldsssteknologiska lösningar komma till hjälp. En betydande ökning förväntas ske gällande användningen av vårldsssteknologi inom social-, vårldss- och hälsosektorn. Ett utbyggt nordiskt samarbete kan öka möjligheterna för professionell och kommersiell utveckling inom det vårldsssteknologiska fältet.

Ett axplock av vad som skedde

EXPERTKONFERENS

NVC samlade nordiska forskare till ett expertseminarium om psykisk ohälsa bland ungdomar. Resultatet presenterades i en antologi under våren 2013.

JANUARI

FEBRUARI

BACK ON TRACK – KAMPEN MOT NORDENS UNGDOMSARBEIDSLØSHET

Ti procent av ungdommene i Norden er i risikozonen for å havne utenfor arbeidslivet. NVC lanserte en kunnskapsbank over gode tiltak på nett.

NORDISK KUNNSKAPSBANK
OM FRAFALL I VIDEREGÅENDE UTDANNING

MARS

APRIL

HARMS TO OTHERS – SEMINARIUM

Deltagarna inventerade utförda studier om alkoholskador på tredje part för att öka jämförbarheten mellan nordisk forskning på området.

MAI

EMPOWERMENT OG VEL- FÆRDSTEKNOLOGI TIL KRONIKERE

Temahefte, der bl.a. beskriver, hvordan mennesker med kroniske sygdomme kan håndtere egen sygdom og dermed få et mere selvstændigt liv.

VELFÆRDSTEKNOLOGI – NØGLEN TIL ARBEJDS- MARKEDET?

NVC samlede en række nordiske eksperter i Oslo med henblik på at påvirke landenes politik for velfærdsteknologi på arbejdsinkluderingsområdet.

NVC BESÖKTE FÄRÖARNA

NVC besökte Nordens Hus i Torshamn för att presentera projekten Tidiga insatser och Kultur, media och synlighet för personer med funktionshinder.

e under 2013

NVC MEDVERKADE I NORDIC FAMILY CENTRE CONFERENCE I TROMSØ

Bland annat behandla-
des tidig intervention och
gränsöverskridande samar-
bete.

NORDIC STUDIES ON ALCOHOL AND DRUGS NAD 4 2013 VOL. 30

Temanummer i NAD
om integrering av
mental- och miss-
bruksvård.

KVALITÉ I ÄLDRE- OMSORGEN

NVC arrangerade tillsam-
mans med det svenska
ordförandeskapsprogram-
met ett seminarium om
god kvalitet i äldreomsor-
gen.

JUNI JULI

AUGUSTI SEPTEMBER

OKTOBER

NOVEMBER

DECEMBER

BACK ON TRACK I ALMEDALEN – DEBATT OM UNGDOMSAR- BETSLÖSHETEN

Vilka insatser funkar i
grannländerna och vad
har dagens ungdomsge-
neration för lösningar?

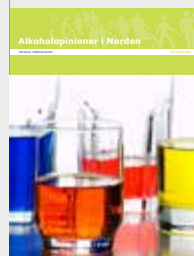
GRUNDUDDANNELSE OM DØVBLINDHED PÅ ISLAND

NVC og en række nordi-
ske samarbejdspartnere
fra døvblindefeltet afholdt
grundkursus på Island.

INSPIRATIONSHÄFTE OM ALKOHOLPINI- ONER

Baserat på ett utred-
ningsprojekt om all-
mänhetens syn på
alkoholpolitiken och opi-
nionstrender i Norden.

Något av vad som

TILLDELNING UR STÖDORDNINGEN

NVC stöttar nordiskt samarbete genom utdelning av bidrag till funktionshindersorganisationer.

BARNFATTIGDOMSKONFERENS

En konferens om barnfattigdom arrangeras i Stockholm och ger en överblick över problematiken i de nordiska länderna.

KULTUR, MEDIA OCH SYN- LIGHET BESÖKER ISLAND

Nordens Velfärdscenters turné gör ett stopp i Reykjavik för att diskutera mediebilder av personer med funktionsnedsättning.

NORDIC DAY IN ROME

Årets tema är Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning – att förhindra, känna igen och reagera.

UNGA IN I NORDEN NÅR ALMEDELEN

Projektet Unga in i Norden, om psykisk ohälsa bland unga, blir aktuellt tema i Almedalen.

Unga in i Norden
PSYKISK HÄLSA • ARBETE • UTBILDNING

NORDISKA ALKOHOL- OCH DROGFORSKAR- DAGARNA

Forskardagarna ordnas 27-29.8 i Stockholm och temat är bruk och missbruk av alkohol- och narkotikaforskning.

h sker under 2014

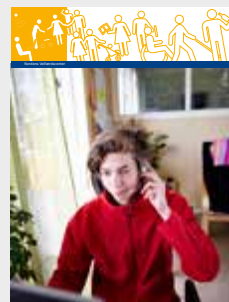
H2O NORDIC

Projektet H2O Nordic håller en workshop för att ta fram och presentera projektplaner för nordisk alkohol-forskning om skador på tredje part.

GUIDELINES FOR ASSESSMENT OF COGNITION IN RELATION TO CONGENITAL DEAFBLINDNESS

Et internationalt netværk om døvblindhed og kognition, der er forankret hos NVC, udgiver publication.

Guidelines for Assessment of Cognition in Relation to Congenital Deafblindness

FOKUS PÅ VELFÆRDS-TEKNOLOGI OG ØKO-NOMI

Hvor meget sparer man egentlig ved at indføre velfærdsteknologi – og er det på bekostning af kvalitet og omsorg? Hftet forsøger at belyse emnet.

THINK TANK

NVC samler i Göteborg en række eksperter, der skal diskutere flere aspekter af velfærdsteknologi: erfaringer, udfordringer og muligheder.

NAD OM UNGA OCH ALKOHOL

Under hösten utkommer NAD:s temanummer om bland annat unga personers rusmedelsbruk.

ÅLDRADE TEMA FÖR HÖSTENS TURNÉ

Vågar vi åldras i Norden blir årets tema för turnén i de nordiska länderna.

Publikationer

Temahefter

Barn-
fattigdom

Den nordiske vel-
ferdsmodellen

Ungdom utenfor

Eldre i informa-
sjonssamfunnet

Velferdsteknologi
og ADHD

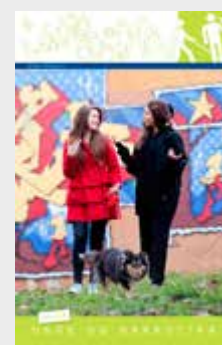
Äldre och Alkohol

Kultur, Media och
Synlighet

Lese- og skrivevan-
sker

Unge og
narkotika

Alkoholbruk og
skadar på andra

Empowerment og
velferdsteknologi
til kronikere

Døvblindhet

Nordisk handicap-
politik

Velferdsteknologi

Inspirationshefter

Alkoholopinier i Norden

Velferdsteknologi – nøkkelen til arbeidsmarkedet?

To hefter om døvblindhet

Samarbete med Sveriges ordförandeskap i Nordiska ministerrådet

Inspiration för inkludering

Etik och välfärdsteknologi

Perspektiver på psykisk funktionsnedretning

Døvblindes hverdag

A Good Senior Life with Dual Sensory Loss

Nordens Barn - Tidiga insatser för familjer

Rapporter

Trender i funktionshinderpolitiken

Et arbeidsmarked for alle?

Unge på Kanten - Om inkludering av utsatte ungdommer

Hjælpe midler til støtte for mentale funktioner ved psykisk sygdom

Kompetenceopbygning ved hjælp af ny teknologi i Vestnorden

Funktionshinderspolitik i Norden

Øvrige

Magasin 2013

Magasin 2012

Livsomstilling

A Welfare Policy Patchwork - Negotiating the Public Good in Times of Transition

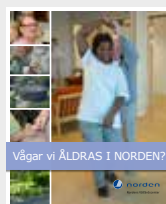
Kommunikativt Suhteet

Mitt liv som kund

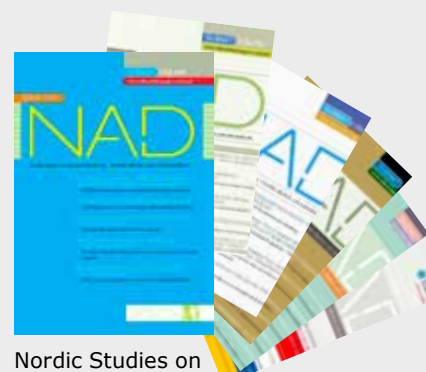
Så bor 80+ i Norden

Vågar vi Åldras i Norden

For det som vokser

Nordic Studies on Alcohol and Drugs

Anställda

Nordens Velfärd

**EWA PERSSON
GÖRANSSON**
DIREKTÖR

**NINA REHN-
MENDOZA**
VERKSAMHETS-
LEDARE

JACOB BOËTHIUS
ADMINISTRATIONSCHEF

**HELENA
LAGERCRANTZ**
KOMMUNIKATI-
ONSCHEF

NINO SIMIC
KOMMUNIKATI-
ONSRÅDGIVARE

**LASSE
WINTHER
WEHNER**
KOMMUNIKATI-
ONSRÅDGIVARE

**CAROLINE
JONSSON**
KOMMUNIKATI-
ONSRÅDGIVARE

**JESSICA
GUSTAFSSON**
KOMMUNIKATI-
ONSRÅDGIVARE

**LOUISE
HERTZBERG**
PROJEKTLE-
DARE NORDEN I
FOKUS

**SOFIE
TROSELL**
PROJEKTLE-
DARE NORDEN I
FOKUS

**MORTEN MØN-
NIKE-HALD**
ADMINISTRATIV
KOORDINATOR

**TOM
KETTUNEN**
REDAKTÖR

**KERSTIN
STENIUS**
REDAKTÖR

**JULIUS VON
WRIGHT**
REDAKTÖR

**BETTINA
STÅHL**
EKONOMIAN-
SVARIG

**FREDRIK
SJÖGREN**
IT-ANSVARIG

**OVE VEDEL
ANDERSEN**
FAGKONSULENT

scenter

**NINA
KARLSSON**
PROJEKTLEDARE

**FREDRIK
HJULSTRÖM**
PROJEKTLEDARE

TERJE OLSEN
PROJEKTLEDARE

**MARIA
MONTEFUSCO**
PROJEKTLEDARE

**KRISTIN
MARKLUND**
PROJEKTLEDARE

MARIT AALTO
PROJEKTLEDARE

**ELIZABETH
DAHLER-
LARSEN**
PROJEKTLEDARE

**LIDIJA
KOLOUH-
SÖDERLUND**
PROJEKTLEDARE

JOHAN NYMAN
PROJEKTLEDARE

**DENNIS C.
SØNDERGÅRD**
PROJEKTLEDARE

**JENNY
TÄGTSTRÖM**
PROJEKTLEDARE

**MARTINA
LYBECK**
ADMINISTRATIV
KOORDINATOR

**CECILIA
TILLBERG**
ADMINISTRATIV
KOORDINATOR,
HANDLÄGGARE
STÖDORDNINGEN

**PIA
ROSENQVIST**
SPECIALRÅD-
GIVARE

